

De Roș Hașana
5728
urăm
cititorilor noștri
un an bun și
fericit

לשנה טובה
תכתבו
ותחתמו
לאלתר
ולחיים

MESAJUL DE ROȘ HAȘANA 5728

adresat de Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen
către credincioșii cultului mozaic din Republica Socialistă România

Iubiți frați și surori,
Min hameitzar. „Din strimtoare strigat-am, Doamne, către Tine” (Psalmi 118,4)
Anul cel nou ne găsește, în lăcașul sfânt, cu trupurile învelite în imaculata haină a rugă-
ciunii, cu sufletele învestimate în manta evlaviei și a reculegerii, luind în mîini șofarul
și rostind cu inimile pline de emoție acest verset al nemuritorului cîntăreț.

Prin trei modulații — Tekia, Svarim, Terua — șofarul exprimă adîncă semnificație
a acestei zguduitoare rugi a bardului iudaismului. Tekia; spre începuturile creației ne
călăuzește glasul prelung al șofarului, căci astăzi e ziua facerii lumii.
Din haos au fost înălțate elementele, dintr-o permanentă ciocnire ele au fost dăruite
armoniei, au fost contopite spre a conviețui în pace. În fiecare zi de an nou, chemați sîntem
să vedem dacă divină armonie n-a fost turburată, dacă nu ne pîndește primejdia reîn-
toarcerii în haos.

Armonia și coeziunea presupun drept la viață fiecăruia, indivizilor și colectivită-
ților. Temeiurile păcii stau tocmai în această coexistență, în care fiecare are drepturi
deopotrivă. Largi și bogate sînt cărările acestei lumi! Nimeni n-are voie să profaneze
inuabilele legi ale dreptății tulburîndu-le, deoarece ele aparțin tuturor.

De cîte ori n-am ajuns însă, la fel cu David cel prigonit, la un Min hameitzar,
la o „strimtoare” spre care am fost mînați? De cîte ori drumul vieții noastre n-a devenit
un impas, din care părea că nu mai e nici o ieșire?

Către cine, dacă nu către Tine, Doamne, — dorește parcă să glăsuiească versetul
psalmistului — ar fi putut atunci să se înalțe strigătul nostru de revoltă împotriva
nedreptății? Către cine, dacă nu către Acel care „nu se confundă în somn și nu doarme”, căci El este „Cel ce veghează asupra lui Israel”?
Svarim; întretăiate sînt modulațiile celei de a doua părți a sunetelor de șofar.

Intretăiate, ca și suspinurile muncenilor înăbușiți în diversele „strimtori”, fie că ele erau
vagoane ale morții, fie că erau camere de gazare, fie că urmăreau exterminarea noastră
sub diferite alte pretexte. Ascultăm, în aceste sunete ale cornului de herbec,
nu numai povestea primei Akida, a sacrificiului de pe muntele Moria a celui dintîi evreu
Abraham și a fiului său Ithac, ci o istorie multi-milenară, plină de jertfe răsună prin
gemetele șofarului.

Șofarul evocă, deci, spiritul de jertfă al celor care au clădit pe același munte Moria
o casă a lui Dumnezeu, Templul cel sfînt din Ierusalim, care de la Abraham și apoi de la
Solomon pînă în zilele noastre, prin zidul său de apus, proclamă crezul nostru în scoa-
terea omenirii din Min hameitzar.

Terua; cea de a treia parte încheie chemarea șofarului cu glas de trimbiță. Nu
numai evocări pline de zbucium, nu numai suspine care răscolește povestea unui calvar
ce nu-și găsește seamăn, ci și îndemna, viziune, speranță. Versetul lui David are și un
final. Nu numai strigătul desădăjduit „din strimtoare”, ci și „Dăruiește-mi, Doamne, în larg”. (Psalm 118). Temeiurile acestei lumi nu pot fi, la
nesfîrșit, primejdiate. Există o dreptate imanență. Zodia lui Tîșri, a lunii anului nou,
este o balanță, spre a ne reaminti încrederea noastră în echilibrul dreptății.

Terua este confirmarea încrederii neclintite ce o purtăm în Dumnezeu și în umani-
tate. Veni-vor vremurile în care „popoarele toate își vor strînge mîinile”
(Psalm 47), așa cum o spunem în ruga ce prefațează șofarul, în care se vor adevăra ver-
setele ce încheie același psalm: „Dăruiește-mi, Doamne, în larg”.
„Răspunsu-mi-ai, Doamne, în larg”. (Psalm 118). Temeiurile acestei lumi nu pot fi, la
nesfîrșit, primejdiate. Există o dreptate imanență. Zodia lui Tîșri, a lunii anului nou,
este o balanță, spre a ne reaminti încrederea noastră în echilibrul dreptății.

Terua este confirmarea încrederii neclintite ce o purtăm în Dumnezeu și în umani-
tate. Veni-vor vremurile în care „popoarele toate își vor strînge mîinile”
(Psalm 47), așa cum o spunem în ruga ce prefațează șofarul, în care se vor adevăra ver-
setele ce încheie același psalm: „Dăruiește-mi, Doamne, în larg”.
„Răspunsu-mi-ai, Doamne, în larg”. (Psalm 118). Temeiurile acestei lumi nu pot fi, la
nesfîrșit, primejdiate. Există o dreptate imanență. Zodia lui Tîșri, a lunii anului nou,
este o balanță, spre a ne reaminti încrederea noastră în echilibrul dreptății.

„părintele sumenteniei de simintii” pe care le îmbrățișează, pe toate, cu părintească
dragoste.

Cornul de herbec va înceta de a fi simbolul sacrificiului și va deveni goarna care
va împlini ruga noastră, cea pe care de trei ori pe zi o rostim cu fața la răsărit

„suflă, Doamne, din șofarul cel mare, al libertății noastre”.

Terua ne vestește realizarea acestor nobile năzuințe spre pace, dreptate și libertate
pentru întreaga omenire, căci același psalm se termină cu cuvintele „A lui Dumnezeu este cauza apărătorilor pămîntului, prea măreață este ea”
(Psalm 47,10). Cauza apărătorilor lumii este cauza luptei pentru pace, pentru indepen-
dență și egalitatea tuturor popoarelor, pentru rezolvarea litigiilor prin tratative. Apărăm
temeiurile acestei lumi, rămînînd fideli acestor elementare principii ale coexistenței pașnice.

Prinos de recunoștință și omagiu plin de dragoste ridicăm, deci, către scumpa
noastră patrie, Republica Socialistă România, care promovează în mod consecvent și
neabătut principiile acestea pline de o înălțătoare etică, al cărei prestigiu internațional
este unanim recunoscut și care ne asigură un trai demn și liber, deplină egalitate în
drepturi și cele mai largi posibilități de împlinire a tradițiilor noastre.

Bunul Dumnezeu să vă binecuvinteze, iubiții mei, și să vă dăruiească un an bun
și fericit, cu împlinirea tuturor năzuințelor voastre spre bine, un an de pace și prosperi-
tate pentru întreaga omenire.

Cu tradiționala urare
de
LESANA TOVA TICATEIVU

TELEGRAMĂ

Domniei Sale
Domnului ION GHEORGHE MAURER
Președintele Consiliului de Miniștri
al Republicii Socialiste România

Mult stimată domnule președinte,

Cu prilejul celei de-a 65-a aniversări a zilei de naștere a Domniei Voastre, îmi iau
îngăduința ca, în numele Federației Comunităților Evreiești (M) din Republica Socialistă
România, cit și în numele meu personal, să vă rog să primiți respectuoasele noastre
felicitări.

Obștea evreiască din această țară se alătură întregului popor român în omagierea
înțelepciunii, devotamentului și înaltului patriotism cu care cîrmuiți, împreună cu ceilalți
iubiți conducători ai Statului, destinele scumpei noastre patrii. Recunoștința noastră se
îndreaptă către guvernul țării pentru deplină egalitate și libertate religioasă de care ne
bucurăm, alături de toți cetățenii țării. Politica înțeleaptă a guvernului are urmări bine-
făcătoare în toate domeniile, conferind României un prestigiu unanim recunoscut în viața
internațională.

Cu neînmurită dragoste vă urăm ani mulți și fericiți, deplină sănătate, sporite
puteri de muncă și noi succese în nobila muncă ce depuneți în slujba patriei și a instau-
rării unei păci trainice în lume, bazată pe recunoașterea drepturilor legitime ale tuturor
statelor și popoarelor, mari sau mici.

Dr. MOSES ROSEN
Șef-rabin al cultului mozaic
Președintele Federației Comunităților
Evreiești (M) din
Republica Socialistă România

La început de stagiune

de FRANTZ AUERBACH
directorul Teatrului Evreiesc
de Stat din București

Într-un articol anterior am prezentat planul repertoriului pe care teatrul nostru și-l propune pentru stagiunea actuală. Această stagiune începe sub auspicii mai bune decât în trecut.

Spre deosebire de alți ani, am reușit acum să repartizăm din timp piesele programate creatorilor de spectacole, care au avut astfel posibilitatea de a le studia temeinic. Acest fapt ne face să sperăm că producția noastră artistică va avea un caracter ritmic și un nivel mai ridicat, spre satisfacția spectatorilor.

La 1 octombrie deschidem stagiunea cu piesa lui H. Sloves „Zece frați am fost”. Sintem perfect conștienți că această lucrare a distinsului scriitor de limbă idiș din Paris constituie un examen dificil pentru întreaga noastră echipă artistică. Textul lucrării, de otilnită,

rară frumusețe, a captivat de la prima lectură pe actori, ceea ce a făcut ca munca de regie a autorului acestor rinduri să fie mult înlesnită. Într-adevăr, entuziasmul actorilor constituie o premiză importantă a succesului piesei.

Drama lui Sloves — aș numi-o mai curînd *poem eroic*, ținînd seama de conținutul ei tematic — trezește cele mai înălțătoare simțăminte, constituind o chemare la luptă împotriva fascismului, cel mai feroce dușman al oamenilor. Acțiunea piesei se petrece în toamna anului 1943, eroii fiind ultimii și din păcate atît de puținii supraviețuitori ai ghetoului din Varșovia. Conflictul este construit cu o rară măiestrie și deși pe întreg parcursul piesei nu apare nici un hitlerist, fascismul este înfierat cu o vigoare rar înfrumusețată.

Eroii piesei sînt caractere diferite și în majoritatea lor reverberază evenimintele din afară. Deși ne sînt prezentați ca niște oameni obișnuiți, ei sînt purtători ai unor mari idealuri, fiind pătrunși de credință neșrămuită în valoarea sacrificiului lor. Toți sînt uniți printr-un fior unic, tragic, transfigurați de cauza dreaptă pentru care luptă.

Ne oprim aici cu considerațiile asupra piesei inaugurale, căci rîndurile de față nu urmăresc a epuiza aprecierile asupra textului și cu atît mai puțin să anticipeze asupra spectacolului. Un lucru e cert pentru întregul nostru colectiv: avem în față o lucrare importantă, care abordează probleme arzătoare ale epocii noastre.

Sperăm că prin munca pasionată a întregului colectiv să nu fi trădat pe autor. Tot așa, sperăm că publicul va primi cu interesul cuvenit noul spectacol.

Într-un cuvînt, sîntem nerăbdători să auzim gongul care va vesti prima ridicare de cortină a acestei stagiuni, pe care o dorim cît mai bogată și mai frumoasă.

ROMÂNIA LA TIRGURILE INTERNAȚIONALE ÎN 1968

În 1968, România va fi prezentată cu produsele sale la 59 de tirguri și expoziții internaționale, reprezentînd o creștere cu 13 la sută față de anul acesta. Pentru prima dată produsele românești vor fi expuse la tirgurile de la Madras, Paris, Brno, Tel Aviv și Lausanne.

Odată cu noile prospecțiuni, România va participa cu mașini și utilaje, produse chimice, mobilă, rulmenți, produse alimentare etc. la tirguri internaționale cum sînt cele de la Zagreb, Leipzig, Poznan, Milano, Bruxelles, Damas, Salonic etc.

O INVENȚIE DE MARE EFICIENȚĂ

Specialiștii de la Întreprinderea minieră Cluj au realizat o invenție de mare eficacitate economică. Este vorba de o metodă îmbunătățită de obținere a caolinului pur prin care se scurtează durata procesului tehnologic de la 48—60 ore la numai 2—4 ore. Totodată, prețul de cost al caolinului scade cu aproape 25 la sută. Invenția este în curs de generalizare la toate instalațiile similare din țară.

UN NOU OBIECTIV AL INDUSTRIEI SIDERURGICE

La Cimpia Turzii a început construirea unei noi trăgătorii de sîrmă de oțel tare. T.O.T. 2, cum este denumită noua unitate industrială, urmează să producă anual 65 000 tone de sîrmă tare în diferite sortimente.

La construcția halei de producție, proiectanții au prevăzut soluții moderne și economice. Calitatea produselor fabricate la T.O.T. 2 este asigurată de instalații de control al produselor, temperaturilor, băilor și al tratamentelor termice. De asemenea, se construiește un laborator de linie pentru efectuarea în flux a încercărilor mecanice obligatorii la fiecare lot de produse.

Caracteristice pentru întreaga secție sînt utilajele care corespund celor mai exigente cerințe ale tehnicii contemporane și securității muncii. Dintre acestea, o parte însemnată sînt fabricate în țară.

DOUĂ NOI TIPURI DE SERE

Un grup de specialiști de la centrul de transfuzii de la Tg. Mureș a depistat și preparat în laboratoarele proprii două tipuri de seruri-teste de o deosebită importanță pentru determinarea unor factori sanguini. Este vorba de serurile „anti E” și „anti C”, substanțe cu largi utilizări în transfuziile de sînge în stabilirea diagnosticului bolii hemolitice a nou-născutului, în precizarea unor stări morbide în cursul sarcinii.

Din cauza rarității acestor seruri, între numeroase instituții științifice de specialitate din diferite țări au avut loc, în ultimii ani, schimburi de astfel de substanțe.

O OREZARIE PE 5 000 DE HECTARE

În sistemul de hidroameliorații cuprins între apa Călmățuiului și Gropeni, localitate de pe malul stîng al Dunării, a fost trasat perimetrul celei mai mari orezării din regiune și din țară. Suprafața ei va depăși în prima etapă 5 000 de ha.

Bunicul literaturii idiș

La 8 decembrie se va împlini jumătate de veac de la moartea lui Mendele Moïher Sforim, bunicul literaturii idiș.

Cititorilor din România, numele acesta nu le este necunoscut. După „Un oraș la răsarit”, în anul 1934 a apărut în traducere românească „Fișke șchiopul”, una dintre cărțile reprezentative ale Bunicului. În anul 1936 ziarul românesc mai important au consemnat împlinirea unui secol de la nașterea scriitorului. În anul 1946 a apărut o a doua ediție a cărții „Fișke șchiopul”. Menționăm de asemenea că ESPLA a tipărit un volum elegant de opere alese din creația lui Mendele, cu o prefață de Iacob Sternberg.

Ca și Salom Alehem, Mendele a fost un remarcabil artist al cuvîntului. În ce constă măiestria lor? În darul ce l-au avut de a scoate la iveală și a transpune în scris uriașul tezaur lexical creat în decurs de multe generații de oamenii din popor, spune publicistul Slomo Bikel. Cu multă rîvnă Mendele a adunat și cizelat graiul autentic popular făurind o limbă literară viguroasă, diferită de cea artificială a precursorilor săi. Continuînd opera aceasta de făurire a limbii literare, Șalom Alehem ne-a oferit monumentul impunător al limbii idiș, alcătuit nu numai din toată bogăția de cuvinte, ci și din expresii, zicături, imagini folosite de popor.

În cartea „Omulețul”, prima sa scriere în limba idiș, Mendele — care a început ca scriitor ebraic — ne apare ca un luptător social împotriva oligarhiei medievale evreiești. El ne înfățișează felul nemilos în care masele erau exploatare de către mai marii obștei și de către tot soiul de „binefăcători”. Într-o formă artistică, Mendele a înfățișat climatul social în care apare „binefăcătorul”, care de fapt este pacostea oamenilor. Scriitorul dezvoltă această temă în opera lui ulterioară, „Taxa” sau „Gospodarii de vază ai țîrgului”, în care problema este aprofundată și dezvoltată. Acum nu ne este înfățișat doar un singur „binefăcător”, ci o întreagă faună de tipuri simandicoase, care trăiesc și prosperă de pe urma „binefăcătorilor”. Ce le-a dat acces spre banul public, spre „taxă”? Faptul că sînt „gospodarii de vază”, „miloși”, „oameni cu frica lui D-zeu”.

Curînd Mendele devine conștient — și încă mult înaintea altora — că a duce lupta împotriva „gospodarilor de vază” nu este suficient. E drept că ecoul acestei lupte persistă în toate operele sale ulterioare, dar el merge mult mai departe, înfățișîndu-ne cauzele care dau posibilitate să apară asemenea „binefăcători”. Aceasta reiese cu o forță deosebită din „Mărtoaga”, carte apărută în anul 1873, în care critica socială ascuțită se îmbină cu o netă conștiință evreiască.

Cu mult înaintea altor elemente progresiste, Mendele ajunge la concluzia că nu educația, această făptură divină, va schimba soarta poporului de rînd, că nu asta va

cuceri bunăvoința potențialilor față de evrei. Principala cauză a răului de care suferă poporul Mendele o vede în faptul că evreii sînt lipsiți de cele mai elementare drepturi și în faptul că ei nu luptă pentru a le dobîndi.

După cum am spus, viziunea socială a lui Mendele s-a lărgit și concomitent s-a dezvoltat măiestria sa artistică. „Omulețul” și „Taxi” îi urmează „Mărtoaga”, o scriere alegorică proiectată pe un fundal realist. Această carte marchează un pas înainte atît în concepția cit și în mijloacele artistice ale scriitorului, căci în ea Mendele înfățișează procese sociale pe care contemporanii săi încă nu le sesizau.

Mendele a mers mai departe și mai adînc decît majoritatea intelectualilor din epoca sa, care se încredeau orbeste în frazeologia liberală și erau convinși că asimilarea este singura soluție posibilă a problemei evreiești. Mendele își dă seama de naivitatea, de caracterul utopic al acestor păreri. El merge mai departe, analizînd viața populației evreiești din vremea sa în contextul general economic și politic. Numai condiții economice normale pentru această populație și drepturi politice pot rezolva problema. Acesta este credo-ul literar și politic al lui Mendele.

„Mărtoaga” abundă în aluzii și allegorii. Este o operă profund evreiască, căci profund evreiască este înțelepciunea, expresiile prîntului pe care diavolul l-a preschimbă într-o mărtoagă.

Dar Mendele merge mai departe. În ultima versiune a cărții sale „Fișke șchiopul” el ne dă imaginea dureroasă a sărăcimii evreiești, cu intenția de a ne duce pînă la izvorul suferinței și mizeriei de care suferau pe atunci cea mai mare parte a poporului.

Mendele ne înfățișează peripețiile unui om printre dezmostenitii și obidiții societății. Pe scena literaturii idiș el scoate în prim plan frumusețea morală a celor umiliți și obidiți folosindu-se în acest scop de idila dintre Fișke șchiopul și infirma Bela.

Scriitorul nu s-a limitat să ne arate doar peripețiile exterioare ale omului, ci a căutat să ne înfățișeze și universul său interior, starea de spirit a evreului de rînd. Valo-

roasa sa carte „Călătoriile lui Benjamin al III-lea” este plină de aluzii și de referiri la orizontul spiritual al evreului spiritualizat. Această carte este o satiră la adresa unui evreu al cărui spirit este stăpînit de fantasmă și care pornește în lume, în căutarea misterioșilor confrăți de dincolo de legendarul fluviu Sambatation. Cartea este în același timp un document care ilustrează izolarea de mediul exterior în care se afla pe atunci obștea evreiască. Ea este totodată o elegie asupra vieții mizere pe care o duceau pe atunci evreii, înfățișează tragismul unui popor care se hrănește cu himere și ignorează vicisitudinile existenței sale reale. E un tablou tragic și grotesc cum nu a mai cunoscut pînă atunci literatura evreiască. Pe acest fundal apare și crește în fața ochilor noștri o figură fantastică, de visător înspăimîntat, care arde de dorința de a transpune în realitate visurile sale bizare. Cît de ciudată este aprehensiunea pe care Benjamin o arată față de lumea reală! Setea lui de a săvîrși fapte deosebite, speranța lui nemăsurată, eșecul lui lamentabil accentuiază caracterul tragi-comic al tabloului.

Deși multe din postulatele pentru care a militat la timpul său Mendele sînt astăzi depășite, după cum depășite sînt multe din relele ce ni le-a înfățișat, expresia sa „Speranța e o specialitate a evreului” continuă a fi actuală.

Salom Alehem și Pereț sînt, desigur, scriitori mai rafinați decît Mendele. Lucrul acesta e explicabil: ramurile sînt întotdeauna mai frumoase decît rădăcina pomului. Iar Mendele e rădăcina. Opera sa reprezintă piatra de temelie a literaturii idiș.

(Din conferința ținută la T.E.S.
de S. RUBINGER)

SAECULUM

de Elias Katz
Prim-rabin al Comunității evreilor
din Bratislava

Scriserile sfinte cuprind numeroase părți care au pus pe învârtă și exegeții în fața unor grele probleme. Așa, este foarte dificil a se stabili durata exilului străbunilor noștri în Mizraim. Datele din Biblie se contrazic aparent, ridicând problema cum de e posibil ca în unul și același capitol să apară afirmații contradictorii? Citim, de ex. în Geneza 15, 13—17: „Și Domnul a grăit lui Avram: „Cu adevărat să știi că urmașii tăi vor locui vremelnic într-o țară străină, unde vor fi robi, și aceia îi vor asupri patru sute de ani... Și se vor întoarce în a patra generație...”

Sînt aici două date cu totul deosebite. Una folosește ca măsură a timpului-anul; cea de-a doua — generația. Astăzi se consideră că o generație înseamnă un răstimp de 30 de ani, dar dacă înținem seama că în perioada biblică răstimpul era de 70 de ani, atunci nu putem considera cele două date identice.

Greutăți apar și dacă luăm în considerare textul din Exod 12, 41: „Dar durata șederii fiilor lui Israel care au ajuns să locuiască în Mizraim era de 30 de ani și patru sute de ani. Și după o perioadă de 30 de ani și patru sute de ani, în chiar aceeași zi, au ieșit fiții lui Dumnezeu din Mizraim.”

Am folosit aici în mod intenționat formularea de 30 de ani și 400 de ani și nu cea de 430 de ani, aceasta fiind conformă textului original ebraic și este importantă pentru lămurirea acestor date contradictorii.

Mai avem și un text mai vechi, care nu este nici perioada de 400 de ani, nici cea de a patra generație.

O dată și mai veche ne-o dă tradiția iudaică, potrivit căreia robia în Mizraim a durat 210 ani. Deci, o nouă afirmație care contrazice pe cele anterioare. Cum să ne orientăm în acest labirint? Răspunzând la această întrebare, așa vrea nu numai să stabilească data exactă, ci și să lămurească datele contradictorii. Această tendință va părea poate unora ca ceva inedit. Îndrăznesc să afirm că rabi Iehuda cel Sfânt (aprox. 170—200) redactorul Mișnei, a fost de această părere. El a rezolvat problema într-un mod laconic și lapidar. Din cauza conciziunii acestui răspuns, abia a fost luat în considerare.

Cheia pentru elucidarea problemei noastre este cuvîntul ebraic Șana, prin care se înțelege o perioadă de timp, în genere, de un an, lunar sau solar. Dar șana poate să însemne și o perioadă mai mare. O astfel de perioadă mai mare în cronologia ebraică este șemita, un ciclu de șapte ani, un septenion.

Să revenim la textul nostru din Exod. Așa cum am afirmat, am ales în mod intenționat versiunea de 30 de ani și 400 de ani, căci textul ebraic introduce după fiecare perioadă de timp cuvîntul șana, adică an. Era necesară această repetare? După cum rezultă din Targum, Ionathan afirmă că după scrierile tanaite, nu e vorba de nici o repetare, ci că la perioada de 30 de ani este adăugată cuvîntul șemita — adică ciclul de 7 ani, și la perioada de 400 de ani e adăugată cuvîntul șana. Și această perioadă de 30 de șemite corespunde într-un total perioadei prevăzută de tradiție, de 210 ani. În felul acesta avem o confirmare asupra exactității perioadei de 210 ani, prevăzută de tradiție, care e luată direct din scrierile sfinte.

Dacă ar fi să stabilim cu precizie perioada de 210 ani, 400 ani, 430 ani și 4 generații, vom considera numai două perioade: cea de 30 șemite și cea de 400 ani. Ajungem, astfel, să constatăm că perioadele de 400 de ani și cea de 210 ani nu se contrazic, căci cele 4 generații sînt identice cu perioada corespunzătoare celei din Biblie, după care o generație este considerată de 70 de ani. După cum spune și psalmul 90, 10: „Durata vieții noastre e de 70 ani...”

Exactitatea acestui punct de vedere rezultă prin analogie cu datele din Geneză, unde înțilim de asemenea două perioade de timp și anume 400 ani (Gen. 15, 13) și generația a patra (Gen. 15, 15), sau, așa cum am mai afirmat, 210 ani.

Important e faptul că, din comparația textelor biblice, rezultă că explicația este justă. Textul din Geneză și cel din Exod nu se contrazic, ci sînt paralele.

Ca să demonstrăm exactitatea acestei interpretări, că 210 ani și generația a patra sînt identice, voi cita aici din lov 42, 10 și 16: „Și Dumnezeu întoarce îndoii lui lov toate câte avusese (inclusiv și viața lui)... Și a mai trăit lov după aceea o sută patruzeci de ani și a văzut pe feciorii săi și pe feciorii feciorilor săi, patru vecuri de om, (adică 4 generații)”. Astfel că dacă lov a mai trăit 140 de ani, după cei 70 de ani, durata vieții omului după tradiția iudaică, a ajuns la 210 ani. Faptul acesta pune o mare greutate exegetică, deoarece se afirmă: lov a ajuns să-i vadă pe copiii și pe nepoții săi, ceea ce împreună cu el fac 3 generații. În text se spune că el a văzut patru generații. Așa cum am arătat, o generație în Biblie înseamnă 70 de ani; deci lov a trăit 210 ani, a ajuns să vadă începutul generației a patra.

După această analiză, ne mai rămîne să rezolvăm încă o greutate: să aducem la același număr perioadele de 210 ani și cea de 400 de ani.

După cum am mai arătat, greutatea decurge din faptul că la indicarea izvoarelor am avut în vedere două texte diferite, cu metode diferite de periodizare. Pentru a o putea rezolva, se cere să privim problema altfel decît ca una de aritmetică obișnuită. Trebuie să avem în vedere că ne aflăm în fața unei probleme lexicale. Textul a fost întocmit pentru oameni care să atribuie acestor date un sens mai profund.

Pentru a ușura înțelegerea acestor afirmații, voi indica un cuvînt analog pentru Șana, prin care greutățile se rezolvă de la sine. Mă refer la cuvîntul latin „saeculum”, pe care l-am folosit ca titlu pentru acest articol. Astăzi, prin acest cuvînt se înțelege un secol. Sensul propriu însă al cuvîntului este vîrsta omului, durata unei generații. Prin acest cuvînt, se înțelege secol numai în sensul duratei celei mai lungi a unei generații. Secol mai înseamnă și răstimpul dintre două evenimente. Poate însemna și 100 de ani, după cum poate însemna mai puțin, și chiar mult mai puțin. Saeculum înseamnă aici o sută în sensul unei cifre rotunde și nu în limitele exact matematice. Trebuie să-l înțelegem în sensul versetelor 65-80 ale lui Isaia: „Nu vor mai fi acolo copii care să trăiască numai cîteva zile și nici bătrîni care să ajungă la răpăutul vieții! Căci tîrnăr și fi cel ce va muri la o sută de ani și chiar cel păcătos de-abia la o sută de ani va fi lovit de blestem!”

Vedem, deci, că textul biblic cunoaște două date pentru perioada vieții, folosind chiar o sută de ani, după cum am văzut la Isaia, și 70 de ani, după cum rezultă din Psalmi.

Prin urmare, cînd se spune „400 de ani”, aceasta poate să însemne 4 secole. dar și 3 împliniri și începutul celui de-al patrulea secol. Dar dacă considerăm un secol — analog cu latinescul saeculum — ca durată a vieții omenești, aceasta poate fi luat și în sensul biblic 4×70 de ani, dar și 3×70 și începutul celui de-al patrulea. Și cu 3×70 am ajuns la numărul necesar de 210 ani.

Vedem deci că termenul: 400 și a patra generație nu se contrazic, cum s-ar părea la prima vedere. Dimpotrivă, aceste cifre se completează. Un număr clarifică pe celălalt și împreună duc la concluzia sensului în care trebuie înțelese aceste date.

Cele de mai sus au fost demonstrate și de vestitul rabi Iehuda, redactorul tratatului Mișna. În Mēhillā din paragraful din Exod. el spune: „Într-o propoziție se afirmă că după „400 de ani”, în alta că „a patra generație se va întoarce”.

Cum pot sta aceste două afirmații laolalt? Așa vorbi Cel de Sus, lăudat fie El: „Dacă se vor căi, îi voi mîntui după generații (după 210 ani), dacă nu, îi voi ierta după ani (adică după 400 de ani).

Sensul este ușor de sesizat. Dumnezeu a ales intențional cuvinte care să însemne alit 210, cit și 400 ani. Totul constă în sensul care a fost dat cuvîntului. Depinde, adică, de voi, dacă duratăa depășește sau nu scurătă, sau veți fi nevoiți a goli cupa pînă la fund. În orice caz, expresia 400 ani este exactă, căci poate fi înțeleasă în mod diferit. Sensul nu depinde de cel căruia i-au fost adresate aceste cuvinte ci de acela care le-a formulat.

În această ordine de idei, mă voi referi la Gen. 27,38: „Atunci Ithak fu cuprins de spaimă și de cutremur mare și grăi: Cînc a fost atunci acela care a vinat vînatul și mi l-a adus și am mîncat din toată, mai înainte ca să vii tu, și eu l-am binecuvîntat? — Și binecuvîntat va rămînea!”

Aceasta trebuie înțeles în sensul că Ithak a recunoscut o anumită nedreptate față de Esav. El a văzut însă conduita lui Iacov, care s-a făcut demn de binecuvîntarea lui Dumnezeu. Aceasta rezultă clar din Deuteronom 11:26: „Iată, eu vă pun înaintea voastră binecuvîntare și blestem...” Dacă ai respectat poruncile Domnului, Vei fi binecuvîntat... Dacă nu ai ascultat, vei fi blestemat...”

Am încercat să explic aici, că nu e totul să fii binecuvîntat, ci mult mai mult, și înainte de toate, contează propria comportare a omului, căci de asta depinde dacă omul a meritat urarea de Anul Nou și binecuvîntarea. Iată de ce nu e deloc ușor să redactezi un articol de Anul Nou. Pot adresa aproapei mele cele mai frumoase urări, dar dacă el nu le-a bine meritat, urările mele vor rămîne vorbe goale. De acest lucru să fie conșinși toți cititorii acestui articol și să întîmpine urările mele în așa fel încît ele să se îndeplinească.

Cu ocazia sărbătorii de Roș Hașana, doresc cititorilor, enorașilor, tuturor oamenilor, în pragul noului „saeculum” care vine — căci anul 5728 este al 19-lea saeculum de la distrugerea Templului — un an fericit.

Calendarul mozaic

Calendarele au fost create pentru a se socoti datele exacte anticipat, precum și pentru a se determina aniversările și sărbătorile religioase sau civile. Calendarul obișnuit are în vedere două perioade de timp: a) aceea a revoluției pămîntului pe propria sa axă (24 de ore) și b) revoluția pămîntului în jurul soarelui (365 zile, 5 ore, 48 de minute și 46 de secunde). Intrucît prima cifră nu se împarte exact în cea de a doua, este necesar ca anul civil să aibă două feluri de ani: obișnuit (de 365 de zile) și bisect (de 366 de zile).

Calendarul iudaic mai are de luat în considerație doi factori deosebiți: perioada de o lună nouă la cea următoare (29 de zile, 12 ore, 44 minute și 3 secunde) și prevederea că nici Roș Hașana și nici Iom Kipur să nu cadă într-o zi înainte sau după simbătă. Pentru a corespunde acestor multiple cerințe, calendarul iudaic conține șase feluri de ani, de 353, 354, 355, 383 și 385 de zile. Acest calendar este rezultatul unei îndelungate dezvoltări istorice.

CEL MAI VECHI CALENDAR

Despre calendarul pechilor iudei, de la patriarhi și pînă în perioada primului templu, se știe foarte puțin. „Calendarul țărânilui”, descoperit la Gezer, indică doar succesiunea lunilor după muncile agricole, începînd cu toamna. Astfel, se pomeneste despre culesul recoltei, despre semănatul

Semnele anului (veche pictură murală)

tîrziu, despre culesul inului, despre recoltarea orezului și culesul fructelor.

În acele vremuri îndepărtate, anul începea toamna, intrucît Biblia ne spune că sărbătoarea culesului (Sucot) începe „la sfîrșitul anului” (Ex. 23:16). Ni s-au păstrat denumirile a numai patru luni: Abib și Ziv, (primăvara) și Bul și Ethanim (toamna).

Lunile acestui an erau lunare și începeau cu luna nouă (hodes, nou, care cu timpul a căpătat sensul de „lună”). În perioada regilor, luna nouă era sărbătorită două zile la rînd. Totuși, 12 luni lunare însumează numai 354 de zile iar sărbătorile agricole, care determinau perioada diferitelor munci agricole, trebuiau să cadă în același timp în fiecare an solar. Din această pricină a fost nevoie de un sistem prin care să se adauge cele 11 zile necesare pentru completarea anului solar. Se prea poate ca la fiecare doi-trei ani să se fi intercalat o lună în plus, cum se face și în actualul calendar iudaic; tradiția afirmă că regele Hezekia (sfîrșitul secolului VIII î.e.n.) ar fi dispus acest lucru.

LUNILE CAPĂTĂ DENUMIRI

Cu puțin înainte de sfîrșitul perioadei regilor s-a produs o reformă a calendarului iudaic. S-a renunțat la numele lunilor, care au fost înlocuite cu numere (prima, a doua, a treia...) iar începutul anului a fost fixat în primăvară. Această împărțire a timpului apare în Cartea regilor, în Ieremia și în cărțile de mai tîrziu ale Bibliei.

Această reformă a calendarului pare a fi fost în uz pînă spre sfîrșitul perioadei celui de al doilea templu, cînd lunile au căpătat din nou nume, aceleași pe care le cunoaștem și azi. Acestea sînt de origină babiloneană și au fost probabil adoptate puțin timp după exilul babilonean. Denumirea lunilor calendarului ebraic sînt: Tișri, Marheșvan (în prezent scurta la Heșvan), Kislev, Tevet, Șvat, Adar, Nisan, Iiar, Sivan, Tamuz și Elul.

CINE STABILEA LUNA NOUĂ?

Se știe foarte puțin despre metoda de a determina datele calendaristice pînă în cel de al doilea secol al erei noastre, de cînd

avem o descriere a acestei practice tradiționale. Iată cum se proceda.

În cea de a 30-a zi a lunii, la Ierusalim se întrunea un consiliu pentru a asculta pozițiile unor martori care văzuseră luna nouă pe cer. Dacă doi martori demni de încredere declarau acest lucru, consiliul proclama că o lună nouă începe atunci. Așa dar, ziua în care s-a depus mărturia devenea prima zi a noii luni în loc de a 30-a a celei vechi. Dacă nu se prezenta nici un martor, se considera că luna cea nouă începe în ziua următoare celei de a treizecea. De îndată ce consiliul proclama luna nouă, pe dealuri se aprindeau focuri spre a se vesti despre aceasta comunitățile din afara Ierusalimului. Evreii care trăiau la o distanță unde nu ajungea semnalul focului, țineau cea de a 30-a zi și a doua după ea, pentru a fi siguri că cel puțin una din zile a fost cea exactă.

ASTRONOMIA ÎȘI SPUNE CUVÎNTUL

Această metodă de a determina luna nouă își avea neajunsurile ei. În unele perioade ale anului, norii și ploile făceau cu neputință observarea lunii noi. Existau apoi martori care din exces de zel își închipuiau că au văzut luna nouă mult mai devreme; ca să nu mai vorbim de unii martori necorecți. Pentru a preveni aceste neajunsuri se impunea înlăturarea metodelor empirice. De aceea, conducătorii spirituali iudei au început a studia astronomia, pentru a afla pe baza calculului cînd e luna nouă. O relatare veche ne spune că Raban Gamaliel II (secolul II î.e.n.) obișnuia a-i controla pe martori arătîndu-le desene ale lunii în diverse faze și întrebîndu-i pe care dintre ele au observat-o? De fapt, din acest moment calendarul a fost determinat pe baza calculului astronomic, dar practica ascultării martorilor a fost menținută o vreme, pentru a încuraja îndeplinirea practicilor religioase.

Calculule astronomice au servit și la determinarea anilor bisecți. În anul 432 î.e.n. astronomul atenian Meton a corectat calendarul atenian pe baza unui ciclu de 19 ani, constînd din 235 de luni lunare, adăugînd acestui ciclu de 7 ori cite o lună. Acest calendar a fost adoptat și continuat de către învățații iudei.

CALENDARUL DEVINE DEFINITIV ȘI UNIVERSAL

Pînă la mijlocul secolului V e.n. Ierusalimul și-a menținut prerogativele de determinare a calendarului, în pofida încercărilor făcute de comunitățile din Babilon, care doareau să aibă și ele un cuvînt de spus la întocmirea lui.

Calendarul a fost fixat în forma sa permanentă abia după ce creștinismul a devenit dominant în imperiul roman. În anul 359, Hilel II a decis publicarea regulilor pentru calcularea calendarului, astfel ca toți evreii să poată determina ei înșiși datele și a ține sărbătorile în aceeași zi. De atunci calendarul a rămas stabil, în forma în care ne este cunoscut și astăzi.

ANI NORMALI ȘI ANI BISECTI

Anul normal iudaic se compune din 354 de zile, împărțite în 12 luni, care au fiecare cite 29 și 30 de zile în mod alternativ; în ebraică, acest an se numește kesidra („în bună ordine”). Pentru a se evita ca Roș Hașana și Iom Kipur să cadă într-o vineri ori duminică, se scade sau se adaugă cîteodată o zi din una din luni. Dacă e necesar a se adăuga o zi, se adaugă lunii Heșvan și anul se numește șelemaħ (perfect); dacă e necesar a se scădea o zi, se scade din luna Kislev și anul este haserah (defectiv).

Anii bisecți apar de șapte ori în fiecare ciclu de 19 ani și anume în anul al treilea, al șaselea, al optulea, al unsprezecelea, al patrusprezecelea și al nouăsprezecelea al ciclului. Lunii Adar i se adaugă atunci o zi, iar anulului o a treisprezecea lună, cunoscută sub numele de Adar Șeni, sau Veadar, conținînd 29 de zile. Aceasta adaugă anulului 30 de zile. Depinde de faptul dacă ultimul an este regulat, perfect sau defectiv ca anul să fie de 353, 354 sau 355 de zile. În fiecare caz, însă, perioada dintre Nisan și Tișri este de 177 de zile.

La început, anul ebraic nu avea un număr al său. Calculul în ani se făcea începînd cu evenimente istorice importante, cum ar fi Exodul, de la vreo întimplare deosebită, sau de la începutul domniei unui rege. Obiceiul de a se socoti timpul de la facerea lumii (calculată de către învățații evrei că ar fi avut loc în toamna anului 3761 î.e.n.) a început în secolul 3 e.n. răspîndindu-se în Evul mediu.

INFORMAȚII

„Sunați din șofar la
lună nouă, la lună plină,
în ziua sărbătorii noas-
tre”.

Psalmi, 81, 4

CONSFĂȚUIRE

Duminică, 24 septembrie 1967, a avut loc la sediul Federației Comunităților Evreiești (M) din București o consfătuire a delegaților comunităților pe lângă care au luat ființă cantine rituale. La aceste cantine iau masa, cu și fără plată, circa 1000 persoane.

Au luat parte d-nii: Daniel Segall, președintele Comunității Evreilor (M) din București; Egerl, președintele comunității din Iași; M. Boiangiu, președintele comunității din Galați; E. Rohrlach, secretarul comunității din Dorohoi; Rado, secretarul comunității din Timișoara; Marcovici, secretarul comunității Oradea, și Heiman, reprezentantul comunității din Arad.

Eminența Sa dl. Șef rabin Dr. Moses Rosen a făcut o expunere asupra modului de organizare a acestor instituții religioase, care stau în slujba coreligionarilor.

Dl. M. Băluș, vice-președintele Comunității Evreilor (M) din București, Herșcovici, șef de secție la F.C.E. (M) precum și ceilalți participanți, au înfățișat o serie de măsuri menite a îmbunătăți activitatea acestor instituții.

S-au luat măsuri ca, cu prilejul sărbătorilor din luna Tișri, să se servească mesele tradiționale oficiindu-se serviciile religioase respective.

Inaugurarea sinagogii din Moinești

În cadrul serviciului divin de Șabat din ziua de 9 septembrie 1967 a avut loc la Moinești inaugurarea noului local al sinagogii „Elias” din str. T. Vladimirescu 76.

Prin grija Eminenței Sale d-lui Șef rabin — al cărui părinte, regretatul gaon, Prim-rabinul Avram Leib Rosen — a fost timp de 13 ani rabinul Comunității și a oficiat în această sinagogă, precum și prin grija Federației Comunităților Evreiești (M), s-au asigurat cele mai bune condițiuni pentru buna funcționare a acestui lăcaș de cult.

Domnul secretar general al Federației, av. Emil Schechter, s-a deplasat la Moinești spre a veghea la punerea în aplicare a măsurilor luate, iar dl. Simon Gheiber, consilier al Comunității evreilor din Piatra Neamț, a asistat la inaugurare. D-sa a rostit un îndemn către credincioși de a îngriji de instituțiile de cult. Aceștia și-au exprimat recunoștința pentru că li s-a asigurat buna desfășurare a vieții micilor comunități.

A fost ales comitetul de conducere, format din: Avram Egheer, Sandu Berman, Jean Rosen, Iancu Danil și Burăh Cojocar.

și ai Comunității Evreilor (M) din București, credincioși.

Serviciul divin a fost oficiat de d. cantor I. St. Sbarony. Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a evocat personalitatea defunctului. Dl. av. Daniel Segall, președintele Comunității Evreilor (M) din București și M. Farchi, președintele secției sefarde, au rostit panegirice în memoria prim-rabinului Almuly și a soției sale.

AVRAM S. ALBU

De curind a încetat din viață la București Avram S. Albu, veteran al presei și al istoriografiei literare. A lăsat în urma sa o bogată arhivă documentară, interesând istoria presei, istoriografia literară și istoria comunităților evreiești, pe care a dăruit-o Arhivei documentare a Federației Comunităților Evreiești (M).

Pasionat cercetător, meticolos și conștiințios, Avram Albu n-a fost numai unul din cei mai buni secretari de redacție de pe vremuri, ci și un intelectual cu bogate resurse. A lucrat timp de mulți ani la Editura de Stat, la Editura pentru literatură, continuând să publice, în calitate de colaborator, în presa cotidiană și periodică.

Despre o latură a activității lui Avram S. Albu, Perpessicius a notat: „Familiar al bibliotecilor și arhivelor, d-sa are la activul său numeroase contribuții de istorie literară sau din istoria ziaristicii, grație cărora capitole de biografie eminesciană, coșbuciană, istratiană etc. s-au aflat simțitor luminate”.

Arhiva documentară a lui Avram S. Albu, care se află în curs de despuiere, cuprinde,

între altele, scrisori de la fruntașul socialist Ghiță Cristescu, de la artistă Mariaora Ventura, de la scriitorii Caton Teodorian, Zaharia Stancu, Tudor Teodorescu-Braniste, I. Peltz, etc., precum și o bogată colecție de fotografii interesând istoria presei și istoria literară.

Avram S. Albu a activat și în presa evreiască, între altele, la „Curierul Israelit” și la „Viața Evreiască”, având în toate manifestările sale publicistice, cum a afirmat Zaharia Stancu, „o atitudine democratică, antifascistă și a slujit, cât i-au îngăduit vremurile și semenii, ideile progresiste”.

În manuscris, au rămas câteva lucrări interesante. Între altele, „Coșbuc necunoscut”, documente, „Amintiri”, predat Editurii pentru literatură, în care evocă o seamă de scriitori și gazetari români din ultimele șase decenii și „O mie de cuvinte vechi și sensul lor”.

A fost o pildă de cinste și de onestitate profesională, cu o dragoste de scris și de oameni pentru care lasă în urma lui numai regrete.

Federația Comunităților Evreiești din Africa de Sud l-a invitat pe Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen de a lua parte la inaugurarea noului centru comunitar din orașul Iohannesburg și de a predica în mai multe comunități din țară. Exprîmîndu-și părerea de rău de a nu putea, din cauza unui program de activitate încărcat, accepta invitația, Eminența Sa a adresat un mesaj de binecuvîntare obștei evreiești din Africa de Sud.

O delegație a echipei israeliene de fotbal care a jucat recent la București s-a prezentat în ziua de 13 septembrie a.c. la cancelaria Eminenței Sale d-lui Șef rabin. Delegația a exprimat omagii conducătorului spiritual al iudaismului român. Eminența Sa a transmis oaspeților sacerdotale urări de bine.

PROGRAMUL PREDICILOR
EMINENȚEI SALE
D-LUI ȘEF RABIN

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen va rosti predica festivă de Roș Hașana 5728 la templul coral, în ziua de 5 octombrie a.c., orele 10,30.

Comitetul templului șefard, al evreilor de rit spaniol, invită enoriașii să participe la predica festivă de Roș Hașana pe care o va rosti Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen în cadrul serviciului divin din seara zilei de 5 octombrie 1967, orele 18.

Comitetul sinagogii „Malbim” invită pe coreligionari să ia parte la tradiționala *derasha* pe care o va rosti Eminența Sa d. Șef. rabin dr. Moses Rosen în localul acestei sinagogii, din str. Bravilor 4, în ziua de sîmbătă 7 octombrie a.c. orele 10 dim.

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen va rosti predica de Kol Nidrei la templul coral în seara zilei de 13 octombrie a.c. la orele 18. Predica de *iskor*, pomenirea morților, va fi rostită de Iom Kipur (14 octombrie) la orele 11, 30.

SERVICIUL DIVIN
DE KOL NIDREL

Serviciul divin de Kol Nidrei se va ține în toate sinagogile în ziua de vineri 13 octombrie a.c. cu începere de la orele 5,30 după amiază precis.

PRELEGERE TALMUDICĂ

Sîmbătă 30 septembrie a.c., la societatea de studii talmudice „Chevra Sas” de pe lângă sinagoga A. B. Zisu, Eminența Sa d. Uef rabin dr. Moses Rosen a ținut o prelegere la traktatul Bava Batra, folio 52, după care a rostit o predică despre „Atem nit-zavim — stați înaintea lui Dumnezeu”.

Eminența Sa a oferit apoi un *salos seudot* — cea de-a treia masă tradițională de Șabat în memoria părintelui d-sale, gaonul prim-rabin Leib Rosen, a cărui *iahrzeit* va fi în a doua zi de Roș Hașana.

ORARUL ABATORULUI RITUAL

Comunitatea Evreilor (M) din București comunică:

În preajma sărbătorilor, serviciile de tăiere rituală de păsări vor funcționa după un program special după cum urmează. În zilele de luni 2 octombrie și marți 3 octombrie între orele 8—12 și 4—7 d.a. Miercuri 4 oc-

tombrie (ajun de Roș Hașana) între orele 8—13. Duminică 8, luni 9 și marți 10 octombrie, după programul normal. În zilele de miercuri 11 și joi 12 octombrie între orele 8—12 și 4—7 d.a. Vineri 13 octombrie (ajun de Iom Kipur) între orele 6—10 dim.

TEMPLE ȘI SINAGOGI
DIN BUCUREȘTI

Comunitatea Evreilor (M) din București aduce la cunoștință coreligionarilor că și în acest an vor funcționa în zilele de Roș Hașana și Iom Kipur următoarele temple și sinagogi: *templul coral* (str. Sf. Vineri); *templul sefard* (str. Banu Măracine); *Sinagoga Mare* (str. V. Adamache); *sinagoga Malbim* (str. Bravilor); *Unirea sfințită, Fraterna și A.B. Zisu* (toate în str. Mămulari); *Baron Hirsch* (str. Bradului); *Credința* (str. V. Toneanu); *Ajutorul* (str. Andrei Bîrsan); *templul timichigilor* str. Vasile Cîrlova); *Iesua tova* (str. Beloiannis); *Bet Hamidrăș vechi* (Calea Moșilor); *Uoința* (str. Taras Sevchenko); *Matzmiah iesua* (Calea Moșilor); *Zilron Iacov* (str. Poteraș); *Poale tzedek* (str. Cantemir); *Reșit daat* (str. Antim); *Aizic Ilie* (alcea Vi-nători); *Cultura Chevra tîlim* (Calea Griviței); *Kaufman* (str. Decebal); *Pașcaner klaus* (str. g-l. Florescu); *Unirea-Fraterna* (str. Olteni).

CANTINA RITUALĂ
DE LA TIMIȘOARA

La Timișoara s-a deschis o cantină rituală, la care iau masa zilnic, cu sau fără plată, un număr de 130 credincioși. Datorită muncii depuse de către prim-rabinul dr. E. Neuman, de președintele Comunității, farmacist Brauch, de președintele secției ortodoxe a Comunității, E. Sio, de secretarul general Rado și de către șeful contabil Popper, enoriașii au puțina de a frecventa zilnic această instituție rituală, unde primesc o masă substanțială, sub control ritual.

Această cantină se adaugă celorlalte înființate prin grija Federației Comunităților Evreiești (M).

INAUGURAREA CANTINEI
DIN ORADEA

În ziua de 16 septembrie 1967 a avut loc inaugurarea cantinei rituale din Oradea Mare, la care iau masa, cu sau fără plată, peste 120 oaspeți.

Sub supravegherea religioasă a d-lui rabin Gavriel Schwartz și a d-lui haham Abraham Glantz și prin munca depusă de conducerea comunității în frunte cu dl. M. Blau, președinte și dl. Iosif Marcovici, secretarul comunității, instituția aceasta funcționează în bune condițiuni.

Dr. ISIDOR REICH

A încetat din viață și a fost înmormîntat la Ierusalim doctorul Isidor Reich, fost mulți ani medic șef al spitalului din Satu Mare.

Descendent al unei cunoscute familii rabinice — tatăl său a fost rabin la Mediaș — dr. Isidor Reich și-a câștigat respectul și dragostea semenilor datorită abnegației cu care și-a exercitat toată viața profesiunea.

Medic de o rară sensibilitate, animat de o neostoită dragoste de oameni, el a fost în același timp activ și pe tărîm obștesc.

Toți acei care l-au cunoscut îi vor purta o veșnică amintire.

CEL MAI MARE PACAT

ŞALOM ALEHEM

Casrilica este un tîrguşor sărac unde nu se ştie de hoţi. În Casrilica nu se fură. N-ai la cine să furi şi n-ai ce să furi. Şi uite că tocmai la noi în Casrilica s-a întîmplat o hoţie — şi să vezi ce hoţie! O mie opt sute de ruble şterfelite... dintr-o singură lovitură!

Anul trecut, tocmai în ajun de Iom Kipur, sub seară, pică la noi în tîrguşor un musafir, un fel de antreprenor din Lituania, care trage la han, unde-şi lasă bagajul şi se duce de-a dreptul la sinagogă. Aici, fireşte, ai noştri, clupă ce-i răspund la bună ziua, încep să-l descoasă.

— De unde ești dumneata?
— Din Lituania.

— Și ce cauți pe-aici?
— Dar ce-i treaba voastră?
— Păi cum? Doar ai venit la noi, la sinagogă, nu?

— Dar unde ați și vrut să mă duc?
— Și o să mă voi, desigur, să rămân de Iom Kipur aici!
— Parcă am iucotro?
— Atunci dă ceva pentru săraci!
— Dau! Cum să nu dau? Că doar n-am venit aici să-mi fac rugăciunea de pomană!

Și musafirul aruncă în farfurie trei bani de argint, și mai dă și cunorului un ban, și rabinului, și pentru scoală... pe lingă ce a mai împărțit săracilor care se înghesuiau la ușă. Și săracime este la noi — să nu-i fie de deochi — altă, că dacă ai vrea să te iei după ea, nu ți-ar ajunge nici averea lui Rothschild.

Cînd ai noștri au văzut cu ce fel de musafir au de-a face, s-au grăbit, firește, să-i dea un loc de cîntec în sinagogă. De unde loc de cîntec, dacă toate locurile erau luate de mulți înainte?

Nu mai întreba? Parcă dumneata nu știi cum se întîmplă de obicei! La logodnă, la nunta, sau la mai puțin cu ce altă sărbătoare, cînd toți musafirii de-abia au izbutit să se înghesuie în jurul mesei... deodată, zarvă mare! Ce s-a întîmplat? A venit bogătaşul! Și se-ndeasă în lumea, altă, unul în altul, pînă ce i se face loc și bogătaşului. Așa și cu musafirul nostru. S-a așezat la locul de cîntec, și-a pus talerul peste cap și a început să-și facă rugăciunea, în picioare, aplăcut peste cap. Și s-a închinat omul, s-a închinat toată ziua de Iom Kipur, așa, nemșcat, în picioare, peste cap, fără să se deslipească o clipă de el. Așadar numai de cele câteva minute cînd a trebuit cu toții să ne întoarcem cu fața spre peretele celălalt... Să stai o zi întreagă de post, cum este ziua de Iom Kipur, nemșcat, în picioare, asta este în stare s-o facă numai unul de-ai noștri, din Lituania. Abia spre seară, cînd ceașul a suflat din corn pentru ultima oară și cînd am trecut la rugăciunea de toate zilele, deodată, se auzi un strigăt:

— Săriți, ajutor, săriți!
Și musafirul nostru, întins pe jos, leșinat. Turnăm peste el apă, dar el tot într-un leșin o lîne.

— Ce e? Ce s-a întîmplat?

Lituaniatul venise la noi cu o mie opt sute de ruble în buzunar și i-a fost frică, zice el, să-i lase la han. Cui îi poți încredința altă băneț într-un tîrgușor străin? Nimănui! Să-i poarte cu el, în buzunar, în zi de Iom Kipur — nu se cade. Așa că s-a gîndit să-i strecoare pe ascuns în pîmpîr și să-i lîne toată ziua acolo. Ce-i în stare să facă un lituanian! Abia acum înțelegem de ce nu s-a depărtat de pîmpîr nici măcar pentru un minut, decît numai atunci cînd a trebuit să ne întoarcem spre peretele celălalt. Să se vede că tocmai în clipa aceea s-a găsit cineva să pună mina pe bani. Și acum, omul zăbărit și plînge și își rupe părul din cap... ce o să se facă fără parate? Sînt bani străini, zice el, nu banii lui... el nu este decît un biet shijbas, un om lipsit de mijloc, cu o casă grea de copii... și dacă nu găsește banii, zice el, nu-i rămîne decît să se spînzure, chiar aici, sub ochii noștri, în sinagogă.

Ne uităm la el înlemniți, fără să îndrăznim că scoatem o vorbă. Nimeni dintre noi nu se mai gîndea că după o zi grea de post ca asta, ar fi vremea să se ducă mai repede acasă, unde-l așteaptă masa. Ne era rușine de omul așa străin și ne era rușine și de noi înșine: o tîlharie — și ce tîlharie! O mie opt sute de ruble! Și unde? În sinagogă? Și cînd? În ziua de Iom Kipur. Nici unul dintre noi nu-și putea aduce aminte să fi auzit de cînd e pe lume o asemenea ticăloșie.

— Înclideți ușă! porunci rabinul.
Trebuie să știți că avem un rabin, rabinul Ioseff, un om cu adevărat cinstit... e adevărat, nu prea deștept... dar curat, tot ce poate fi mai curat pe lume.

Cum s-a închis ușa, rabi Ioseff, alb ca peretele, cu ochii aprinși, cu minile tremurînde, ne vorbi așa:

— Ascultați, oameni buni! Aici s-a petrecut un lucru tare urît. De cînd e lumea, încă nu s-a pomenit ca la noi, în Casrilica, să se găsească un asemenea nemernic, un asemenea păcătos, un asemenea dușman al obștei noastre, să aibă îndrăzneala să fure unu om străin, unu biet nevoiș, cu o casă grea de copii, altă avere — și cînd? Într-o zi sîntă ca asta!... Nici nu-mi vine să cred

că așa ceva ar fi cu putință! Nu, cu nici un preț nu se poate!... Dar dacă cumva banii ăștia l-au ispitit pe vreunul dintre noi... fiindcă duce lipsă de ei... și dacă i-a fost dat să păcătuiească într-o asemenea zi, noi nu trebuie să-l lăsăm. De aceea, să ne căutăm, de la cel mai mic pînă la cel mai mare, unul pe altul, să ne scotocim bine buzunarele... să nu scape nici unul necerțat. Și acum, oameni buni, începeți cu mine!

Și rabinul Ioseff își descheie, cel dintîi, caftanul, și-și întoarce toate buzunarele pe dos. Ceilalți îi urmară pilda și, fără să scoată o vorbă, își răsturnau și ei buzunarele. După aceea fiecare începu să-l caute pe celălalt, pînă-i veni rîndul și lui Leizer Haim, care se făcu galben și verde și vină și începu să spună că lituanianul este un șmecher, că nimeni nu i-a luat nici o para... nu vedeți că ulcerea asta e cusută cu ață albă?

Noi, ceștițați, începurăm să facem gâlăgie și mai mare. Cum asta? Coșcoaga gospodăriei să se lase scotociți prin buzunare — și un Leizer Haim nu? Nu se poate! Să fie curat și el, ca oricare altul!

Cînd Leizer Haim văzu că se îngroașe gluma, se apucă să se roage de noi cu lacrimi în ochi, să ne fie milă de înțeperea lui. Pe tot ce are el mai sfințit, că nu-i vinovat... Alunți de ce nu se lasă căutat? Fîndcă-i este rușine, zice el.

— Faceți-mi ce vreți — zice el — numai să nu-mi umblați prin buzunare.

Ai văzut pușlamaua? Se cunoaște că nu-i din Casrilica. Dar de unde? Tocmai de la mama dracului, pe undeva, departe... și s-a acinuat pe la noi mulțumită bogătaşului nostru, care ni l-a adus plocon, în tîrg, ca giuere, ca să se poată lăuda că a pus mina pe un chilipir pentru fiică-sa. E un băiat care știe pe de rost o mie de pagini din cărțile sînte, știe să vorbească bine ebraica, știe ca neantul să socotească, știe și știe — pe scurt, e înecstet de la Dumnezeu cu o mie de daruri. Cînd a aflat ce marfă și-a cumpărat bogătaşul, tot tîrgul s-a dus să se uite la băiat, cu la o minime. Așa, cînd îl vezi, mă rog, merge!... Un tinerel, nu poți să zici că-i urît, numai că are un nas cam lunguieț, niște ochi care ard... și o gură, foc și pucioasă! Cîți au încercat să se ia cu el la întrecere între cărți, pe toți i-a bătut! Pe hotomanul asta nimic nu-l sperie. Oricum l-ai luat, tot el e mai tare. Pînă și rabi Ioseff spunea despre el că ar putea fi rabin tot așa de bun ca oricare altul...

Așa că, de te mai miri că tot tîrgul îl pîmpîia pe bogătaş pentru Leizer Haim al lui, măcar că-i găsea mereu alte cusururi. De pildă, nu-i plăcea lumii că băietanul ăsta e prea deștept, că nu-i încrezut, că se împrietenise la catarană cu oricine o fi... fără, băiat, femeie căsătorită... mă rog, cu oricine, chiar cu cel mai mic dintre cei mici... După aceea, nu-i plăcea lumii că băiatul ăsta era mereu dus pe gînduri, că venea la sinagogă mai tîrziu decît ceilalți, că-și punea tichia pe-o ureche și că nu-și spunea ceva rău despre el, n-aveai ce! Se șoptea doar altă; că nu se prea ține de cele sînte, totdeauna.

În sfîrșit, cînd ne-am repetat la el să-i strigăm în obraz că dacă nu se lasă căutat, ăsta e cel mai bun semn că el a furat banii — Leizer Haim s-a apucat iar să se roage de noi să-l lînem în bucăți, să-l punem pe foc, să-i facem tot ce ne-o trece prin minte mai rău, numai să nu-l scotocim prin buzunare.

De rîndul ăsta, pînă și lui rabi Ioseff, om care de obicei nu-și pierde cîmpulul, îi sări țandăra.

Tu, așa și pe dincolo! — se răsti la el rabi Ioseff. Ți s-ar cuveni să-ți facem asta și ceea!... Uzei doar că fiecare dintre noi trece peste rușine și se lasă căntat... Și tu vrei ca numai pe tine să te scutim! Una din două: ori mărturisești și dai banii înapoi, ori arăți buzunarele! Dar ca să-ți bați joc de un tîrg întreg, asta nu!... Că o să-ți facem nu știu nici eu singur ce!

Și l-am apucat pe băietan și mi l-am întins cu sila pe jos, și am început să-l căntăm și să-l pipăim și să-l scuturăm buzunarele și am găsit la el... ei? Ia glăciți ce?

Cîteva oscioare de gîină și vreo cîteva duzini de simburii de prune abia mîncate.

Îți dai dumneata seama ce s-a întîmplat cînd am dat peste comaroa asta în buzunarele lui Leizer Haim? Îți dai dumneata seama cum s-a simțit atunci și Leizer Haim și socru-său și rabinul nostru, săracul? Cel puțin rabi Ioseff, de rușine, și-a întors fața spre perete, ca să nu fie silit să-l privească pînă în ochi pe vinovat!

Și cînd ne-am dus după aceea acasă, la masă, nu mai puteam să vorbim despre comaroa găsită în buzunarele păcătosului, care a avut obrăznicia nemai-pomenită și ne-mai-auzită să mîncească în zi de Iom Kipur! Numai rabi Ioseff mergea singur, cu capul în piept, îngrîșor și anărit, fără să se uite nici în dreapta, nici în stînga, ca și cum păcătul ar fi fost săvîrșit de el, nu de altul.

— Și bani?
— Care bani?
— Cum, care bani? Bani furati!
— Aha! Bani furati? Bun-furati!

ISAAC STERN

Ne-am reîntîlnit cu violonistul Isaac Stern după doi ani. Este inutil să-l mai prezentăm. Mii de concerte și recitaluri în toată lumea, imprimări dintre cele mai valoroase, l-au făcut cunoscut iubitorilor muzicii de pe toate continentele.

Amabil, foarte apropiat, Isaac Stern ne-a întîmpinat cu simpatie. Discuția? Desigur despre Festival, despre muzica lui Enescu, despre probleme ale muzicii în general:

— Participați pentru prima oară la Festivalul Internațional „George Enescu”?

— Da. Și sînt încîntat că mă număr printre cei care își aduc aportul la onorarea unui muzician celebru. Enescu nu este numai muzicianul României. Acest mare artist și om de valoare aparține lumii întregi.

— Cum priviți revederea cu publicul românesc?

— Vă rog să mă credeți că am așteptat această revedere. Aveți un public excelent. Cîtă căldură, cît entuziasm! Dar cel mai important este faptul că publicul dumneavoastră știe să asculte muzică. În călătoriile mele am întîlnit spectatori care aplaudă mult, sînt entuziasmați de interpret. Dar asta nu-ți dă certitudinea că pricepe muzica. La români simți imediat înțelegerea pentru muzică.

— Cum găsiți Bucureștiul, după doi ani?

— Schimbat. Vă dezvoltăți cu o rapiditate uimitoare. Noi clădiri, viața mai trepidantă și totul este mai luminos.

— Să revenim la muzică. În programul dumneavoastră de recital aveți...

— Știu la ce te referi. Sonata a III-a de George Enescu. Este o lucrare uimitoare, extraordinară, de o mare frumusețe și de o mare originalitate. Este surprinzător cum a putut Enescu să inventeze un asemenea mod de scriere. Discursul muzical este de o mare perfecțiune. Iar preluarea stilului folcloric al viorii și crearea unei lumi noi este făcut într-un fel magistral. La început este foarte greu să descifrezi, să înțelegi. Dar imediat ce ai reușit să te apropii de ea, totul este clar. Începe munca ta de pătrundere totală în lumea muzicii românești. Este o piesă minunată.

— Ați mai cîntat-o de multe ori?

— Da. În ultima vreme am interpretat sonata aceasta a lui Enescu la Festivalul de la Stresa, la Ancona, la Festivalul de la Besançon. Am mai cîntat la Paris, la New-York. Am inclus-o în programul meu în ultimul turneu prin America. Și după ce vă

voi părași, o voi prezenta la Copenhaga, la Stockholm...

— Domnule Stern, mi-amintesc că acum doi ani, la Conservatorul „Ciprian Porumbescu” din București, ați ținut o prelegere despre interpretare.

— Prelegere este destul de pretențios spus. Am făcut unele comentarii și am exemplificat la vioară.

— U-am ruga să revenim la subiectul acela. Ce este interpretare, după părerea dumneavoastră?

— Este o recreare a ideii altuia. Și trebuie să ne ferim de redare, de interpretarea goală. Muzica nu e dată doar de semnele de pe portativ. Cine face într-adevăr muzică trebuie să vadă în spatele acestor semne. Trebuie înțeleasă concepția compozitorului și apoi trebuie găsite rezonanțele în ființa ta. Rezultatul este opera de artă la care interpretul are o participare importantă.

Dar această participare trebuie să conțină în ea elementele care să convingă că compozitorul și-a găsit într-adevăr omul potrivit care să-i pledeze cauza sa.

— Domnule Stern, trăim o epocă frîntă, în care omenirea este din ce în ce mai orientată spre știință și tehnică. În civilizația noastră a mașinilor, a tehnicii, ce se întîmplă cu muzica?

— În toate timpurile și deci și în vremea noastră, muzica exprimă ființa umană. Exprimă vocea ființei umane. Ea trebuie să fie un fel de emblemă a civilizației, pentru că prin muzică poți face diferența dintre om și mașină. Mașinile pot produce sunete. Numai ființa umană poate însă crea capodopere.

Muzica este în același timp expresia celor mulți, a poporului. Ea trebuie să trăiască. Datoria noastră este să o slujim cu abnegație.

A. EZRA

Roș Hașana și Iom Kipur

În complexul viu și multicolor al sărbătorilor religioase evreiești, sărbătorile de toamnă ocupă, alături, prin însemnătatea cit și prin caracterul lor, un loc aparte.

Roș Hașana și Iom Hakipurim sînt sărbători nu ale obștii ca atare, ci ale fiecăruia credincios aparte. Ele vin pentru a-l pune pe credincios direct și nemijlocit în fața tronului divin. Credinciosul este ținut, alături de întreaga obște și necesarmente în sinul ei, să tindă spre purificare, spre desăvîrșire.

Nu degeaba sînt situate aceste două mari sărbători în fruntea — nu numai în importanță ci și în timp — calendarului nostru religios. Reințocarea credinciosului la sine însuși, conștientă răspunderii directe pe care o are față de Dumnezeu și obște, este o condiție fără de care întregul edificiu al mozaismului nu poate exista nici o clipă. Numai acela care confruntîndu-se cu sine însuși, își propune să-și răscumpere greșeliile, să se înalte spiritualmente și să se desăvîrșească, numai acela este cu adevărat membru valoros al obștii religioase.

Cît de fundamental deosebită este atmosfera sărbătorilor de toamnă de cea a celorlalte sărbători mozaice!

Celelalte sărbători religioase au o veselie solemnă și plină de demnitate, un caracter oarecum „oficial”, ca al recepțiilor „în ținută de rigoare”. Tot ce e cotidian și priuveste treburile mărunte — necesare dar totuși mărunte — ale credinciosului este uitat. Din țefila sînt omise toate rugile privind necesitățile practice ale credinciosilor și locul acestor rugi este cedat imnurilor și odelor proslăvind măreția Celui Etern. Primul plan, în ruga acestor zile, îi este rezervat Celui Atotputernic.

De Roș Hașana și Iom Hakipurim situația se prezintă cu totul altfel. Dezbărații de hainele pompoase și sărbătorești, credincioșii se învăluiesc în hainele albe ale morților și se simt deodată nu invitați la un festin, ci citați în fața judecării divine.

Sînt momente în care gesturile ritosate nu-și dau mai sensul. În fața judecării, omul își devăluie sufletul fără să se gîndească la frumusețea frazelor și în clipa de supremă încordare el se simte mai aproape de sine și de Dumnezeu. Încordarea este de altfel tocmă caracteristică cea mai de seamă a zilelor sărbătorilor de toamnă.

Ele încep cu o săptămînă înainte de Roș Hașana. Imediat după miezul nopții (sau foarte devreme în zorii zilei) credincioșii se adună în sinagogi pentru a asista la primul serviciu divin de *sihot*. „*Sihot*”-urile, slujbele pentru iertarea păcatelor, sînt — alături de slujbele de Roș Hașana și Iom Hakipurim — cele mai impresionante servicii divine ale anului religios mozaic. Ora matinală la care au loc, frumusețea poemelor incluse în program, cutremurătoarea melodie a diverselor rugă cuprinsă în aceste servicii divine, toate la un loc au darul de a zgudu adînc pe cei ce participă la ele. Este tocmă ceea ce se urmărește prin slujbele de *sihot*. Ele trebuie să îndemne pe credincioși la „tesuva”, la pocăință, pentru a-i pregăti moralmente spre a se putea prezenta în fața judecării cerești.

Sihot-urile continuă zilnic pînă în ajun de Roș Hașana. Serviciul divin de *sihot* din ajun de Roș Hașana este cel mai lung și cel mai bogat în conținut. Un șirag de minunate poeme sinagogale pregătesc atmosfera zilei mari. În această zi nu se mai suflă șofar-ul, care a răsunat neîntrerupt de la începutul lunii. Ziua judecării bate la ușă.

Seara, ruga de *maariv* decurge într-o atmosferă solă și reținută. Pentru prima oară țefila de *maariv* primește completările „Zilelor de pocăință”, completări menite să solicite bunăvoința Domnului în suprema judecată. După rugă, credincioșii se salută dorindu-și reciproc un an bun. „*Leșana tova ticatevu*!”. „Fiți notați pentru un an bun!”

A doua zi, serviciul divin începe dis-de-dimineață, și nu ia sfîrșit decît după ora primului. Mahzor-ul de Roș Hașana este foarte bogat în conținut: nenumărate poeme sinagogale alcătuite de cei mai iluștri poeți sinagogali din evul mediu cîntă însemnătatea zilei. Punctul culminant al programului sinagogal îl constituie suflatul din șofar, care are loc după citirea pericopei festive din Tora. Suflatul din șofar este prevăzut ca obligatoriu în Tora pentru zilele de Roș Hașana, totuși el nu poate avea loc într-o zi de Sabat. Tefila de după suflarea șofar-ului (Tefila de musaf) este cea mai lungă rugăciune a anului. Spre deosebire de toate rugăciunile festive, ea conține nu șapte, ci nouă binecuvîntări, dintre care trei binecuvîntări festive: *Mahiot*, *zihronot* și *șofarot*, specifice zilelor de Roș Hașana.

În după amiaza primei zile de Roș Hașana (sau, în cazul în care prima zi cade într-o sîmbătă, în după amiaza celei de a doua zi) credincioșii ies pe malul unei ape curgătoare pentru a rosti acolo tradiționala rugă de „tașlih”, care, axată și ea pe tematica întregului mahzor de Roș Hașana, solicită iertarea divină pentru păcatele comise de obște.

Roș Hașana, ziua judecării, este legată de Iom Hakipurim, ziua iertării păcatelor, prin lanțul celor zece zile de pocăință (ase-ret). În aceste zile continuă slujbele de *sihot*, iar țefilot-urile sînt completate cu scurtele rugă specifice zilelor mari, și urmate, în cadrul rugilor de *șahrit* și *mişa*, de stră-vechea rugă *avinu malkenu*, de asemenea specifică sărbătorilor de toamnă.

Sabatul cuprins între Roș Hașana și Iom Kipur, este numit *Sabat Suva* (după primul cuvînt al Haftarei care se citește după recitarea pericopei săptămînale) și este destinat predicilor moralizatoare și studiului legilor de Iom Kipur.

Iom Hakipurim — ziua iertării păcatelor — este o zi de post, dar nu o zi de doliu. Este singura zi a anului pe care o petrecem în întregime în sinagogă, în rugi și cîntece. Postul începe de cu seară, în ajun (în seara zilei de 9 Tisre) și continuă mai mult decît 24 de ore, pînă la ivirea stelelor, în seara următoare. Este, fără îndoială, cea mai sfîntă zi a anului religios mozaic.

Serviciul divin al ajunului poartă numele de *Kol Nidre*, după prima rugă a slujbei. Este cea mai amplă rugă de *maariv* a anului și singura rugă de *maariv* care se rostește de credincioșii îmbrăcați cu toții în țalit. Ruga de *Kol Nidre* cuprinde o serie de minunate *sihot*, fără îndoială, cele mai frumoase din întreaga noastră literatură religioasă. Punctul culminant al rugii de *Kol Nidre* și al tuturor celorlalte rugi de Iom Kipur îl constituie „*vidui*”, ruga de spovedanie, care, rostită în picioare și repetată alături în timpul țefilei cit și în cadrul rugilor ce o însoțesc, materializează principalul postulat al zilelor mari: „tesuva”, pocăința.

Noaptea de Iom Kipur este dedicată de cei mai evlavioși dintre credincioși studiului și rugilor.

Ruga de *șahrit* începe în ziua de Iom Kipur foarte devreme. Pentru Iom Kipur sînt prevăzute altelea rugi incît ziua pare a fi prea scurtă pentru a le putea parcurge pe toate. Mahzor-ul de Iom Kipur a fost realizat prin contribuția inspirată a zeci de mari poeți sinagogali. El este într-adevăr o veritabilă antologie a poeziei noastre religioase. Programul sinagogal de Iom Kipur culminează cu poemul *Avoda* în cadrul rugii de Musaf. „*Avoda*” („slujbă”) este un poem epic descrînd în culori vii slujba de Iom Kipur, așa cum avea loc odinioară în incinta Sanctuarului de pe muntele Casei.

Axat pe relațiile Mișnei în tractatul Ioma, poemul descrie într-o formă poetică dar riguros exactă, desfășurarea impresionantului ceremonial al intrării Marelui preot în Sfînta sfințelor, unde nimeni, nici măcar Marele preot, nu avea acces în cursul anului.

Deosebit de impresionantă este și ultima rugă a zilei de Iom Kipur, ruga de închidere. Neila. Iom Kipur este singura zi a anului care are nu trei rugi ci patru, ruga de închidere fiind unică și specifică zilei iertării păcatelor. Ea se rostește în fața chi-votului deschis și este compusă din rugi scurte de înaltă intensitate dramatică. Ruga de Neila este oficiată de rabin sau de cel mai de vază enoriaș al obștei.

Serviciul divin de Iom Kipur se sfîrșește cu un sunet prelung de șofar, o dată cu apariția primelor trei stele.

Ruga de *maariv* care urmează este cea a zilelor obișnuite. Ea e de fapt primul serviciu divin „cotidian” al anului. O dată cu ea încep să se scurgă zilele anului nou religios, purtînd cu ele amintirea înălțătoare și îndemnul spre mai bine al sărbătorilor de început de an.

De ce sunăm din șofar?

Sensul adînc al prescripțiunii sunării din șofar a fost căutat din timpuri străvechi de exegeții noștri.

Textul biblic nu indică motivul pentru care se prevede obligația sunării din șofar și nici nu arată scopul pe care-l urmărește legiuitorul prin codificarea acestei obligații. Sunetul șofarului trebuia, totuși, să aibă o însemnătate deosebită: el era menit să trezească în toate timpurile asociații și sentimente puternice, să contribuie la crearea atmosferei de evlavie și a regulere, specifică zilelor de început de an.

Saadia Gaon, marele exeget și conducător spiritual al evreimii babilonene din secolul al X-lea, atribuie sunării din șofar nu mai puțin de zece sensuri alinice.

1. Sunetul șofarului îl proclamă pe Cel Atotputernic ca stăpîn al universului (Psalmi 98, 6): „Cu trimbițe și sunet de șofar cîntați-le rege, pe Dumnezeu”.

2. Sunetul șofarului anunță începerea celor zece zile ale pocăinții.

3. Acordurile grave ale șofarului evocă evenimentul dării Torei, așa cum e scris (Exod 19, 6): „Și a fost în a treia zi, cînd s-a făcut ziua, s-au pornit tunete și fulgere și nouri grei au acoperit muntele și sunetul șofarului a clocotit cu putere, iar tot poporul care era în tabără tremura de spaimă”. Sunetul șofarului este, deci, o reamînoare a Legii, o recunoaștere a eternității ei.

4. Glasul șofarului ne amintește cuvintele moralizatoare, predicile și îndemnul rosite de profeți. „Acela care aude glasul șofarului și nu se ferește și vine sabia și-l ia, e singur răspunzător de soarta sa.” (Ezechiel 33, 4).

5. Sunetul șofarului este menit să ne amintească și de dărimarea Templului din Ierusalim, așa cum este scris (Irimiah 4, 19—20): „O, pieptul meu! O, pereți ai inimii mele! Inima-mi zvinește și nu mai am tăcî. Căci sunet de șofar aud și zarvă de război. Prăpăd peste prăpăd se vestește, căci jefuit e toată țara. Deodată mi-au fost dobărite curtile, într-o clipită adăpostul!”

6. Șofarul trebuie să ne amintească jertfa lui Ithak. Atunci cînd cuvîntul Domnului l-a oprit pe Avraam să-și sacrifice fiul, el a jertfit în locul lui un berbec, care se în-curcase cu coamele într-un tufiș din apropiere. Or, șofarul este confecționat dintr-un corn de berbec.

7. Sunetul șofarului ne cutremură și ne trezește din amorfală, așa cum e scris: „Oare suna-va șofarul în oraș fără ca să se înspăimînte poporul?” (Amos 3, 6).

8. Glasul șofarului ne amintește judecata de apoi, așa cum e scris: „Aproape e ziua cea mare a Domnului...” și a sunării din șofar, zi de alarmă, peste orașele întărite, peste zidurile înalte” (Tefania 1, 14—16).

9. Sunetul șofarului înnoiește în sufletele noastre speranța reclădirii Ierusalimului și a lăcașului sfînt. „Și va fi în acea zi: va răsună șofarul cel mare și vor veni cei pierduți în Asur și cei risipiți în Mitraim și se vor închina în fața Domnului, pe muntele cel sfînt din Ierusalim, în casa Sa.” (Iesania 27, 13).

10. Sunetul șofarului este o aluzie la invierea morților, precum e scris: „Voi, toți locuitorii ai lumii și cei ce zacăți în pămînt! Cînd se va înălța flamura peste munți — veți vedea: cînd va răsună șofarul — veți auzi!” (Iesania 18, 3).

La rîndul său, Maimonide, în celebrul său codice, interpretează astfel sensul sunării șofarului:

„Deși suflarea șofarului este o prescripție biblică (și ca atare nu necesită justificare) se poate găsi sensul adînc al acestei prescripții în faptul că sunetul șofarului constituie un apel către noi, de parcă ne-ar spune: „Treziți-vă, adormiților, din somnul vostru! Cereți-vă, analizați-vă faptele și pocăiți-vă! Gîndiți-vă la Creatorul vostru, voi care dați uitării adevărul etern în goană după nimiciile vremelnice, voi care rătiți tot anul după nimicuri și desertăciuni ce nu vă sînt folositoare, ce nu vă pot ajuta. Părăsiți căile cele rele și gîndurile necinstite”.

Slujba de Iom Kipur în sanctuar

(Din însemnările unui autor roman anonim)

...A doua slujbă (prima este cea a jertfei pascale) este intrarea Marelui preot în Sfînta sfințelor. Nu mi s-a spus cum este slujba acolo, dar mi s-a povestit cum obișnuia să intre și să iasă din Sanctuar. Parte din cele povestite am văzut cu ochii mei și m-am mirat foarte mult de cele văzute.

Sapte zile înainte de ziua denumită Iom Kipur — care este cea mai mare zi a lor — se pregătesc în casa Marelui preot jîlturi pentru capul curții judecătorești supreme, pentru Marele preot, pentru locuitorul lui și pentru rege. În ațar de aceste jîlturi se mai pregăteau șaptezeci de scaune de argint pentru cei șaptezeci de membri ai Sanhedrinului. Cel mai bătrîn dintre preoți se ridica în picioare și îl mustra pe Marele preot, zicîndu-i: „Adă-ți aminte în fața cui te vei înălța și nu uita că dacă nu te vei ruga cu evlavie cuvenită, vei muri pe loc iar păcatele poporului nu vor obține iertare. Ochiul întregului popor sînt ațintite spre tine: cercetează-ți conștiința, poate ai păcătuit vreodată, căci sînt păcate care desființează multe fapte bune. Numai Dumnezeu! dreptății știe să cîntărească faptele. Ci cercetează-ți frații, preoții alături de care slujești și purifica-i. Și nu uita că intri în fața regelui regilor, cel care urmărește și disprețuiește tot ce e rău. Și cum ai intra în fața Lui purtînd suflul și că s-a pocăit de tot ce i s-a putut imputa. Pe toți ceilalți preoți i-a purificat de asemenea, punîndu-i să jure pe numele

Celui ce sălășluiește în sanctuar că se vor pocăi de toate păcatele.

La rîndul său, regele îl spunea Marelui preot cuvinte de îmbărbătare, promîndu-i onoruri dacă va ieși cu bine din sanctuar. După aceea se anunța tuturor că Marele preot își părăsește casa pentru a-și ocupa locușul din incinta sanctuarului. Tot poporul pornea atunci să-l conducă.

Procesiunea am văzut-o eu însuși, în fața mergeau toți membrii familiei regale — căci cei ce păseau mai aproape de Marele preot erau socotii mai de vază. După ei mergeau membrii casei lui David, tot într-o ordine perfectă, unul în spatele celuilalt. În fața lor alerga un om ce striga: „Cînte casei lui David!” După aceea veneau leviiți și în fața lor se striga: „Cînte casei lui Levi!” Treizeci șase de mii erau. Căpeteniile lor erau îmbrăcate în haine de mătase albastră. După aceea veneau preoții, toți îmbrăcați în haine de mătase albă. Ei erau douăzeci și patru de mii. După aceea veneau cîntăreții, după aceea instrumentiștii. După aceea trimbițașii. După ei veneau portarii, apoi cei ce se ocupau cu jertfele de mirodenii, după aceea — țesătorii perdelor, după ei — supraveghetorii. După aceea — căpeteniile schimburilor. Apoi veneau toți slujbașii sanctuarului. După ei urmau cei șaptezeci de membri ai Sanhedrinului iar după ei o suită de soldați cu bastoane de argint care făceau loc Marelui preot. Acesta pășea însoțit de cei 12 veterani ai preoției.

Deoparte și de alta a drumului pe care trecea Marele preot erau înșirați capii șofarilor din Ierusalim, care-l întîmpinau pe Marele preot zîcînd: „Prietene Mare preot, îți binevenit! Roagă-te Creatorului să ne țină în viață pentru a ne putea consacra studiul în învățături sale sfînte!”

Cînd cortegiul ajungea la poarta sanctuarului, Marele preot rostea o rugăciune pentru casa lui David și o altă rugă pentru preoți și pentru sanctuar. Ocea poporului adunat, și care spunea Amen după fiecare rugăciune, era atît de puternică, încît păsările care zburau cădeau amele la pămînt.

Marele preot se închina apoi în salu poporului și se îndepărta plîngînd și tremurînd de emoție. Cei doi locuitori ai săi îl conduceau în camera lui unde stătea timp de șapte zile izolat de toți ceilalți preoți.

Așa se întîmpla la intrare.

Cînd ieșea, onorurile ce i se dădeau erau și mai mari. Toți locuitorii Ierusalimului treceau prin fața lui, cei mai mulți purtînd în mîini făclii de ceară aprinse. Toți erau îmbrăcați în alb și toate ferestrele erau împodobite cu covorașe și cu luminări aprinse.

Preoții mi-au spus că, adesea, Marele preot ajungea acasă abia după miezul nopții din cauza multimii care se îngrămăda să-l vadă. Căci deși posteau cu toții, nu plecau din incinta sanctuarului pînă nu-i sîrănuț mîna.

A doua zi Marele preot dădea un ospăt mare, la care-și poțea prietenii și cunoștinții. Ziua aceea era zi de sărbătoare pentru Marele preot, pentru că a ieșit nevinătat din Sfînta sfințelor. După aceea puneau un gravor să-i facă o placă de aur, în care incrusta următoarea inscripție: „Eu, Mare preot... L-am slujit ca preot în Casa cea mare și sfînt pe Cel ce sălășluiește acolo, în anul...”. Acel care m-a încredințat să-l slujească, încredințasea și pe copiii mei să-l slujească după mine...”

Cartea de rugăciuni

de MARTIN BUBER

femei îmbrăcate în haine de sărbătoare și simțea că ceva de seamă e pe cale să se petreacă.

„Unde vă duceți și ce zi e aceasta pentru voi?” îl întrebă Nahum pe unul dintre evrei.

„Plecăm în întîmpinarea Zilei înnoirii, a zilei începutului, cînd în cer se consemnează faptele noastre și cele pe care le vom săvîrși în cursul întregului an”.

Copilul desluși cuvintele, dar dîncolo de ele desluși o chemare, o chemare tainică dar insistență, ce părea venită din infinit. Din clipa aceea, chemarea nu-l mai slăbi și ca era — în tăcerea ei — puternică, o adevărată furtună.

Așa trecură cele zece zile ale pocăinței și veni ajunul lui Iom Kipur. Din nou văzu copilul cum evreii din sate iau calea spre oraș. Ei stăteau tăcuți în căruțele lor, iar fetele lor păreau mai palide decît oricînd. Din nou Nahum îl întrebă pe unul din ei: „Ce vă îndeamnă la drum și încotro vă duceți?”

Iar cel întrebât îi răspunse: „Aceasta e ziua pe care o așteptăm, ziua iertării, zi în care păcatele noastre se topesc în lumina milei Sale eterne”.

Copilul intră fuga în camera sa, luă cartea cea legată în catifea albastră și o luă la fugă, pînă cînd ajunse și el în orașul cel mai apropiat. Aici pașii i se îndreptară spre sinagogă. Intră. Era ora rugăciunii de *Kol Nidre*. Cu uimire, văzu oameni înfășurați în saluri albe-vărgate, care se roagă cu evlavie nesfîrșită. Îi auzi strigînd către Cel Etern, căutînd lumina în beznă suflurilor lor și adevărul în adîncimi. Și harul Domnului se lăsa asupra copilului și el se înclină laolaltă cu cei mulți și se legănă cuernic în fața lui Dumnezeu. Și în jurul său el auzea cuvînt-străine și ciudate și își dădu seama că el nu știe să se roage așa cum se roagă ceilalți. Luă atunci cartea de rugăciuni a mamei sale. o puse pe pupitrul, o deschise și exclamă: „Doamne Dumnezeu! Eu nu știu ce să spun, cum să mă rog... Iată, tată cerească, toată cartea de rugăciuni!” Și își puse capul pe pupitrul izbucnînd într-un hohot de plîns. „În acea zi, rugăciunile se tirau printre pereții sinagogii ca miște păsări fără aripi și nu se puteau înălța la cer. Sfîntul lăcaș era plin de ele, aerul era încărcat, oamenii erau triști. Și atunci veni cuvîntul copilului. Lui toate rugile pe aripile lui îi se duse sus, în fața tronului divin.

Baal Sem văzuse și înțelese totul și-și făcu rugăciunea într-o stare de nespusă bucurie. După ce trecu sărbătoarea, chemă copilul la el și-l învăță să se roage și să înțeleagă lumina și adevărul... Sosită zilele judecării, zilele înfricoșătoare. Din sate, evreii se adunau la oraș pentru a-și face rugăciunile la sinagogi, pentru a-și mărturisii păcatele și a le arde în vîlvătaia evlaviei și a pocăinței. Nahum stătea la poarta casei, privind în tăcere cum trec căruțele una cîte una, vedea bărbați și

Templul coral din București în zi de sărbătoare.

stiri • stiri •

AL TREILEA PROCES AUSCHWITZ

Tribunalul din Frankfurt pe Main a început judecarea unui al treilea lot de foști comandanți ai lagărului de exterminare de la Auschwitz. De data aceasta acuzații sînt un fost „responsabil de blok” și un fost „kapo”.

Semnificativă este biografia acuzaților. Ambii au fost criminali de drept comun; după ispășirea pedepselor, au fost aduși de naziști la Auschwitz pentru a exercita funcții de comandă printre deținuți. Amîndoi au dat dovadă de un sadism bestial. Astfel, la proces s-a dovedit că unul dintre acuzați, Bernhard Bantz, a ucis cu mîna lui cel puțin 72 deținuți, 50 prin sugrumare și 12 prin înec. Al doilea acuzat, Iosek Windek a ucis în chinuri groaznice 117 deținuți.

FESTIVAL IDIS LA NEW YORK

În parcul central din New York a fost organizat un festival de poezie și muzică evrească. În prezența a peste 2 000 persoane, actori și cîntăreți cunoscuți au recitat din versurile poezilor idish și au cîntat melodii din folclorul evreiesc.

Manifestarea s-a bucurat de mare succes.

A MURIT PAUL MUNI

La sfîrșitul lui august a încetat din viață la Santa Barbara, în California, celebrul actor Paul Muni.

Paul Muni — numele sub care a devenit celebru în toată lumea Muni Weisenfreund — s-a născut la Lemberg, în anul 1895. De foarte tînăr a început să apară pe scena unui teatru evreiesc făcîndu-se remarcat prin măiestria sa. În anul 1902 vine în America unde apare la început pe scena teatrului lui Morris Schwartz, apoi își începe cariera de actor de cinema, la Hollywood cucerind o faimă mondială.

PRESA EBRAICĂ DESPRE TUDOR ARGHEZI

Presa ebraică a consemnat cu regret încetarea din viață a lui Tudor Arghezi consacrînd articole elogioase creației sale poetice. În „Maariv” s-a scos în evidență sinteza fericită dintre tradiție și modernitate reprezentată de creația argezană. În „Hat-zofe”, publicistul L. Schneiderman relatează o întîlnire pe care a avut-o cu Arghezi cu doi ani în urmă și în cadrul căreia marele poet s-a exprimat în termeni elogioși despre I. Manger, din versurile căruia Arghezi a tradus cîndva în limba română. Ziarul „Al Hamishmar” a închinat o pagină întreagă lui Arghezi, publicînd un articol, un portret al poetului și cinci poezii în traducere ebraică.

ANUL RAMBAN

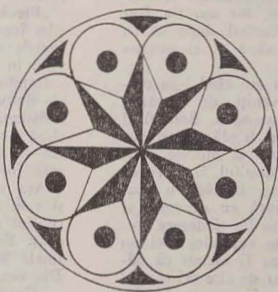
Anul 5728 a fost proclamat Anul Ramban, spre a se marca împlinirea a 700 de ani de ani de la stabilirea în Țara sfîntă a lui rabi Moșe ben Nahman — Ramban. Opera marelui talmudist va fi studiată în mod deosebit în acest an.

IMPOTRIVA RĂZBOIULUI DIN VIETNAM

Cel de al 14-lea congres al Organizației mondiale a studenților evrei care s-a ținut recent la Ierusalim a adoptat o rezoluție împotriva războiului din Vietnam. „Poporul evreu, care a fost victima genocidului — se spune în rezoluție — nu poate rămîne indiferent față de ceea ce se petrece în Vietnam. El cere încetarea războiului din această țară”.

CONFERINȚA INTERNĂȚIONALĂ

În a doua jumătate a lunii august s-a ținut la Ierusalim conferința lucrătorilor comunităților evreiești din mai

multe țări. La consfătuire au participat aproape 500 delegați. La lucrări a asistat Șef rabinul Israelului, I. Unterman

CĂLĂII DE LA BUCHENWALD

Ziarul vest-german „Die Tat” publică date interesante despre soarta călăilor S.S. din fostul lagăr de exterminare nazist Buchenwald.

După război în R.F.G. au fost deschise acțiuni penale împotriva a 265 foști comandanți și paznici ai acestui lagăr. Dintre aceștia, doar 123 au fost condamnați, restul fiind eliberați „din lipsă de dovezi”.

Ziarul amintește soarta a 31 călăi care au fost judecați încă în anul 1947 de un tribunal american. Un număr de 22 au fost condamnați la moarte, 5 la temniță pe viață, iar 4 la închisoare pe termene între 10 și 20 de ani. Ulterior, cele mai multe sentințe capitale au fost comutate la temniță pe viață, iar celelalte sentințe au fost de asemenea

ameliorate. Între timp mulți dintre condamnați au fost eliberați din închisori.

Pe drept cuvînt, ziarul vest-german conchide constatînd că „asasinii de la Buchenwald se află printre noi”.

CONFERINȚA INTERNĂȚIONALĂ A SINAGOGILOR

La începutul lunii ianuarie 1968 se va ține la Ierusalim conferința internațională a sinagogilor. Inițiativa convocării acestei reuniuni, care va dezbate o seamă de probleme religioase importante, aparține comunităților din Anglia, Franța, Brazilia și alte țări latino-americane.

SOȚIA NAZISTULUI

Francoise Jordan, soția conducătorului naziștilor din Anglia, a fost arestată de poliția britanică fiind acuzată de a fi pus la cale incendiarea unei sinagogi din orașul Stanmore.

Și în trecut soția căpeteniei naziste a fost urmărită și condamnată pentru activitatea ei huliganică.

SFÎRȘITUL ILSEI KOCH

Ilse Koch, supranumită „Căteaua de la Buchenwald” și-a pus capăt zilelor, spînzurîndu-se în celula închisorii din Bavaria, unde era deținută pe viață.

Bestialitatea acestei josnice creaturi a umplut întreaga lume de dezgust și revoltă. Ca soția a comandantului lagărului de la Buchenwald, ea cutreera zilnic barăcile, alegîndu-și victimele din rîndurile deținuților, pe care-i tortura pînă-și dădeau sufletul în chinuri groaznice. Camera ei era „împodobită” cu abajururi făcute din piele de om

CONDAMNAREA UNUI CRIMINAL DE RĂZBOI

Tribunalul din Lugansk (Ucraina) a judecat recent procesul unui colaboraționist, Gheorghe Sokolov, care în anii ocupației naziste s-a făcut vinovat de uciderea evreilor. Acuzatul, care timp de peste 20 de ani a trăit sub un nume fals, a fost condamnat la moarte.

DIN VREMEA PATRIARHILOR.

Săpături arheologice efectuate în ultima vreme la Tel-Adad, în sudul Israelului, au scos la lumină resturile unei cetăți veche de peste 4 milenii, adică din perioada patriarhilor. Au fost, de asemenea, descoperite, zidurile unor case de locuit, precum și vestigiile unui templu, construit în stilul în care mai tîrziu a fost ridicat templul din Ierusalim.

Așa cum au mărturisit ei înșiși, în fața acestor vestigii al unui trecut îndepărtat, arheologii au încercat un simță-

mint de emoție: poate că la altarul acestui templu a adus jertfe patriarhul Avraam...

PREMIERA LA MELBOURNE

Teatrul evreiesc din Melbourne a pus în scenă piesa lui H. Sloves, „Răzbunătorii”, inspirată din lupta eroică împotriva călăilor naziști.

CENTENARUL UNEI SINAGOGI DIN BOMBAY

Obștea evreiască din Bombay, marele oraș indian, sărbătorește centenarul sinagogii „Ohel David”. Piatra de temelie a acestui lăcaș a fost pusă în anul 1862 de către cel care a fost pe atunci capul obștei. David Sassoon.

ROMA NU E ADĂPOST PENTRU ASASINI

Cu o impresiune majoritară — 231 voturi pentru, 3 contra — senatul italian a adoptat legea pentru extrădare

rea criminalilor de război vinovați de genocid, care s-ar afla ascunși în Italia.

FORTĂREȚA DIN EPOCA LUI HERODES

La Ghivat Saul, la vest de Ierusalim, au fost dezgropate ruinele unei fortărețe datînd din perioada lui Herodes. Au fost găsite și un număr de monede, lămpi și potire din aceeași epocă

PREMIUL „MARTIN BUBER” 1967

Premiul „Martin Buber” destinat a răsplăti pe acei ce contribuie la apropierea între oameni și credințe a fost atribuit anul acesta lui Oskar Schindler, un german catolic din Frankfurt. În anii războiului, acesta a contribuit la salvarea unor evrei polonezi.

O NOUĂ SINAGOGĂ

Obștea din Kingston (Anglia) a trăit recent un eveniment important: inaugurarea noii sinagogi, construită în acest oraș.

CRIMELE NAZISTE NU VOR FI IERTATE

Ministrul justiției din R.F. a Germaniei a declarat recent că procesele împotriva celor ce s-au făcut vinovați de crime de război vor continua și după anul 1968, pînă în 1975 și chiar ulterior.

După cum se știe, cercurile de dreptă au exercitat presiuni pentru ca aceste crime să fie „prescrise”.

CITE CUVINTE ARE LIMBA IDIȘ ?

Un dicționar al limbii idish apărut în anul 1950 la New York cuprinde circa 65 000 cuvinte. Dar acesta e departe de a epuiza fondul lexical al limbii. Într-adevăr, comisia de lingviști care lucrează actualmente în cadrul IWO-ului la alcătuirea unui dicționar enciclopedic al limbii idish a fișat pînă acum 180 000 cuvinte. Lucrarea este în curs, lingviștii considerînd că dicționarul va cuprinde nu mai puțin de 250 000 cuvinte

CINTECUL EVREIESC LA „EXPO 67”

Corul popular evreiesc din Montreal a dat la sfîrșitul lunii septembrie două concerte de muzică populară idish. Spectacolele s-au bucurat de succes

ARHIVA COMUNITĂȚII DIN AUSTRIA

Conducerea Comunității evreiești din Viena a hotărît să transmită arhiva acestei comunități din perioada 1867-1944 Arhivei istorice din Ierusalim. În felul acesta, cei care studiază istoria obștei evreiești din Austria vor avea la dispoziție un material bogat, de primă însemnătate.

EVREII DIN AFRICA DE SUD

După date recente, în Africa de Sud trăiesc 118 000 evrei. Membrii obștei sînt îngrijorați de politica rasistă, discriminatorie, practică de autorități. În numeroase împrejurări, comunitatea a luat poziție împotriva discriminării populației de culoare din această țară.

...ȘI DIN URUGUAY

Colectivitatea evreiască din Uruguay numără 50 000 suflete. În capitala țării, Montevideo, apare un ziar progresist în limba idish.

DATE NOI DESPRE FRANZ KAFKA

Ultima carte a lui Max Brod, „Der Prager Kreis”, cuprinde între altele o seamă de date noi despre scriitorul Franz Kafka. Astfel, autorul arată că, departe de a fi căutat morbidul cu orice preț, lui Kafka îi plăceau aspectele pure, mari și constructive, ale vieții.

Cartea se ocupă de asemenea de scrisori și manuscrise rămase de la Kafka din care rezultă atașamentul puternic al acestuia față de iudaism.

דרשות פון רב הכולל

שבת פרשת נצבים-וילך דעם 30-סטן סעפטעמבער 1967, האָט דער רב הכולל גע'ערנט דעם שיעור פון דער מסכת בבא בתרא דף ג'ב' א' רעך חברה ש"ס אין דער של אברהם בער זיסל. נאָכדעם האָט ער געהאלפן א דרשה איבער "אתם נצבים", "איר שמיים פאר נאָס".

רעד רב הכולל האָט דאָ געזען א שלוש-סעודות, לזכרון נשמת פון זיין פאָטער, הרב הגאון אברהם אריה לייב רון ז"ל, וועמענס יאָרצייט ס'איז דעם צווייטן מאָך ראש השנה.

דער רב וכולל דר. דוד משה רון וועט האלטן די ראש-השנה דרשה דעם ערשטן טאָג ראש-השנה (דאָנערשטיק דעם 5-טן אָקטאָבער 1967). אין דער נאָך שול פון בוקארעסט.

דער קאָמיטעט פון דעם ספר-דינן מעטעל מאַכט באקאנט אַז דעם צווייטן אויפגענומען ראש השנה (5-טן אָקטאָבער 1967) וועט דער רב הכולל דר. דוד משה גער 6 פארנאכט.

דער קאָמיטעט פון דער שול מלביש אין מדינת אַז דער רב הכולל וועט האלטן די טראדי-ציאָנעלע דרשה פון שבת שוכה.

רעד רב הכולל וועט האלטן די דרשה פאר כל נדרי, זייער זעקס פארנאכט. די דרשה פון יובל וועט דער רב הכולל האלטן יום-כפור 11,30 אין דער פרי.

כשרע קאנטינענס ביי די קהלות

זונטיק דעם 24-סטן סעפטעמבער 1967 איז פאָרגעקומען ביי דער פערזאנלעכער פון די "ירושלם קהלות" א באראטונג פון די ירושלמישע פון די "ירושלם קהלות" וועלכע עס פונקציאָנירט כשרע רעסעסאָרנס און וואס עסן און ערן 1000 פערזאנלעכע באצאלונג אָדער אומזיסט. ס'האָבן אַזוי טייל גענומען אין דער באראטונג די הערן: אדון. דניאל ט"ג'ל פערזענלעכע פון דער בוקארעסטער קהלה, און מ. הערש-קאָוויטש, ע.ערס, פרעזידענט פון דער איסטער קהלה, מ. באָ-יאָרזשיו, פרעזידענט פון דער גאלאצער קהלה. ע. ראָדליד, סעקרעטאר פון דער דאָראויר קהלה, ראָדל, סעקרעטאר פון דער סיווישער קהלה, מארקאָוויטש, סעקרעטאר פון דער אָראדער קהלה און היימאן פאָרשטיינער פון דער קהלה פון אראד.

דער רב הכולל האָט געוואלט אן עקספּאָז איבער דעם אופן ווי ס'דארף אָרגאניזירט ווערן די דאָזיקע רעליגיעזע אונטערזאָלן וואָס שטייען אין דינסט פון די אָרטיקע יידן. ווער אדון. מאַרטינ כאַלויש, וויצע-פרעזידענט פון דער בוקארעסטער יידישער קהלה ווי אויך די אונטערע אָרטיקל-נעווער, האָבן דאָ אָנגעוויזן אויף א ריי וואָס מ'סולט וועלכע זאָלן פארשטעלן די סעקסייט ביי די דאָזיקע אונטערזאָלן. ס'זענען אויך געמאכט געוואָרן אונטערזאָלן אויף צו געבן די סעודות פון די יוניט סובים א פיינלעכע באראטונג.

שבת פרשת כי תצא דעם 16 סעפטעמבער 1967, איז פאָרגעקומען די חנוכה הבית פונעם כשר רעסעסאָרנס פון אָראדעט מאַרע, וואס מ'עסן מיט באצאלט אָדער אומזיסט איבער 120 אור-חיים. אונטער דער רעליגיעזער השגחה פון הרב גבריאל שווארץ.

אין מוסיאָרא און דערענס געוואָרן א כשרע קיד, וואס עסן מעגלעך מיט באצאלונג אָדער אומזיסט. 130 אָרטיקע יידן. א דאנק דער שטייגער פון ראבינער דר. ע. גויטמאן, קהלה פרעזידענט אפטייטש בראדער, פרעזידענט פון דער אָרטיקע קהלה שער אפטייטש פון דער קהלה. ע. שאַץ, גענעראל-סעקרעטאר ראדאָ, און פון דעם שפּעך בוכ.

באקומען אין דער רעדאקציע

אין פארלאנג פאר ליטעראטור, בוקארעסט, איז דערשינען דאָס בוך פון א. א. א. "א וועלט פארנייט א וועלט גייט אויף" צווייטע אויפלאגע.

תיקון טעות

אין נומער 169 פון אונדזער צייטשריפט, אין דעם רעפער ראש איבער מעגלעך מוכר ספרים איז פאָרגעקומען א דרוק-מעלער. אַנשטאָט 1835 דארף מען ליינען 1873.

תשרי

ראש השנה איז דער יום-הדיו פאר אלע יידן, פאר אלע גענייט וואָס ווערן זיי נוגע אין דעם טאָג קומען אלע בא-שטענענע פארן רבונן של עולם, ווי מיר זאָגן אין גזירות תנ"ך, כבדקרת רועה עדרו, מעביר צאנו תחת שבטו" אזוי ווי די שאָף גייען דורך אונטער דעם פאסטעכס רוס.

די בני ישראל קומען אין דער ערשטער ריי אָפצוגעבן די וואָס פאר זייערע מעשים. נאָך זיי קומען די אומות העולם. זיי, די בני ישראל, האָבן דאָך געוואלט די זיך צו רעדן ווערן די תורה נסיון, אזוי אז זיי האָבן נער התחיבות, און

ובשופר גדול יתקע

מודעות ידיעות

די בוקארעסטער יידישע קהלה איז מודיע אז אויך דאָס יאָר וועט מען ראונגען ראש השנה און יום-כפור אין פאָלג-דיקע שולן אין בתי-מדרשים:

די נאָך-שול פון ספ. ווינער נאס; דאָס ספרדישע סטעפל כאנו מאראשניע נאס; די גרויסע שול, ארא-מאקע נאס; מלביש-שול, באוויאָלד נאס; אדוואד-קודש, פראטערנא, און אברהם בער זיסל, אלע דריי אין מאמיר לאר נאס; „באָרן הירש", באדולוי נאס; קרעדינא, מא-זענא נאס; אדוואד-קודש, אנדערע בארעכענא נאס; די ברע-נערישע שול, וואסילע קערלאָווא נאס; יעוויז' סובה, אמענא נאס; בית הוודש יעו, קאלעא מאַשילאָד; וואַניצא, מאראס שוועטשענקא נאס; צמח'ה יעווע, מאַשילאָד נאס; ראשית דעת, אנשים נאס; אייזיק אליע, ווענעסאָר נאס; קולטורא-חברי ת זל"ט, ניוויעזע נאס; קופסאן, רעמבעל נאס; פאטעקאנער קרויז, דושינעראל פאָרעסעו נאס; אורינע פאטעקאנער, אַלמעיני נאס. זכרון יעקב, פאָטעקאנער נאס; פועלי צדק, קאנסעמיר נאס.

כל נדרי וועט געזאָגט ווערן אין אלע שולן פונעם האלב זעקס א יאָגער.

די בוקארעסטער יידישע קהלה איז מודיע: פאר די ימים-מוכים וועלן די שטעמשיבלעך פונקציאָנירן ליל א ספעציעלן פראָגראם און נעמלעך: מאַנטיק דעם 2-טן אָקטאָבער און דינסטיק דעם 3-טן אין די שעה פון 8-12 פארמיטאג 4-7 אָנאָמיטאג; ביסוואָך דעם 4-טן אָקטאָבער (ערב ראש השנה) אין די שעה פון 8-1 פאָרמיטאג; זונטיק דעם 8-טן, מאַנטיק דעם 9-טן און דינסטיק דעם 10-טן אָקטאָבער, לויטן געוויינטלעכן פראָגראם. מיט-וואך דעם 11-טן און דאָנערשטיק דעם 12-טן אָקטאָבער אין די שעה פון 4-10 אָרטיקע און 4-10 אויפער-נאכט. פרייטיק דעם 13-טן אָקטאָבער (ערב יום-כפור) אין די שעה פון 6-10 אינערפרי.

א חסידישע מעשה

די וויינענדיקע יידענע

ר' לוי יצחק בארדיטשע-ווער פלעגט דערציילן: אין א טאָג, נאָנט צו ראש השנה, איז געקומען צו מיר א יידענע מיך זען. און זי האָט געוואלט אין איין וויינען.

פרעג איך זי: וואָס וויי-סטו יידענע, וואָס וויינסטו פונטערס זי מיר: וויאזוי זאָל איך נישט וויינען אז דער קאָפּט טוט ניר וויי. זאָג איך איך: וויינען נישט, אז דו וועסט וויינען, וועט דיך דער קאָפּ נאָכער ווייטל.

זאָגט זי מיר: וויאזוי זאָל איך נישט וויינען? איך וואָל א בלייבן. און וואָס קומט דער הייליקער יום-הדיו, און איך ווייט נישט צי דער בית-דיו של מעלה וועט ארויס-געבן א גוט קוויטל, צום לעבן, פאר ווייטל זאָל.

די פערדראציע פון די יידישע קהלות פון דרום-אפריקע האָט איינגעלאדן דעם רב הכולל דר. דוד משה רון אָנשליסענע פון דער חנו-כת הבית פון דעם גייעם כהן-צענער פון דער שפּעט-יאָהאנעסבורג, און זאָל האלטן דרשות אין סעקרעט קהלות פונעם לאנד. דער רב הכולל

א דעלעגאציע פון דער פאָט-באל-מאנשאפט פון ישראל וואָס האָט אנגענומען דעם יידנטום. דער קארעסמ, האָט באזוכט דעם 13-סטע סעפטעמבער ד. י. דעם רב הכולל.

חנוכת-הבית פון מאַנעשטער שול

אין פאָנענעם איז פאָרגעקומען אין ראמען פון תפלת שחרית שבת פרשת שופטים (9 סעפטעמבער) די חנוכת הבית פונעם גייעם קאפאלי פון דער שול, "עלמא" פון דער ס. ווארימירעסעו נאס נר. 76. דער רב הכולל דר. דוד משה רון — וועמענס פאָטער הרב הנאון ר' אברהם לייב רון ז"ל איז א משרד פון 13 יאָר געווען כרא דארא אין דער מאַנעשטער קהלה אין האָט געוואונען אין דער דאָזיקער שול — און די פערדראציע פון די יידישע קהלות, האָבן געזאָגט אן ס'זאָלן פאדזיכערס ווערן די בעסטע בארינגי-נען פאר דער סעודת קדוש.

הער אדון. עמיש שטעכער, גענעראל-סעקרעטאר פון דער פערדראציע איז געקומען קיין מאַנעשטער, כרי אפונגן צו נעבן און די כאַסיטישע מאַססיפליען זאָלן דורכגעפירט ווערן כסדר, און הער שטענען נעלכער, ראטמאן פון דער פיאמרא-געמאכטער קהלה איז בייגעווען ביי דעם חנוכת הבית. ער האָט זיך געווענעם צו די סתפאליים מיט דער בקשה זיי זאָלן זאָרען פאר זייערע רעליגיעזע מוסדות. די סתפאליים האָבן אויסגעדריקט זייער אָנערקענונג, פאר דעם וואָס מ'פארזיכערט די נוסע פאנאנדערוואַלונג פון דעם יידישן לעבן אין די קליינע קהלות.

ס'איז אויסדערוויילט געוואָרן דער אָנפיר-קאָמיטעט אין ס'זענען אויפן די הערן: גענער אברהם, בערמאן סאדור, ראָוען זשאן, דניאל יאנסאן און קאָזשאָקאדו ברור.

די צערעמאָניע פון שטעלן א שטיין דעם רב יעקב אלמולי ז"ל

דעם 24 סעפטעמבער ד. י. יי"ט אלול תשכ"ז) איז אויפן ספרדישן בית עולם פאָרגעקומען די צערעמאָניע פון שטעלן א שטיין דעם דאָבינער יעקב אל-מולי ז"ל און זיין פרוי. איז משך פון 19 יאָר איז דער נפטר גע-ווען רב וואָרשין פון דער ספר-דישער אָפטיילונג בא דער בוי-קארעסמער יידישער קהלה. ס'זענען אָנגענומען געווען: דער רב הכולל דר. דוד משה רון, פרינדיקע מיטגלידער פון דער פערדראציע און פון דער בוקא-פריי.

די מען איז פארגעניקט געוואָרן דאָס רעמאָנירן דעם פלוים ביים בית-עלמין פון דער יידישער קהלה פון סאפיר-מארע.

דער נאָל פונעם אלמון יידישן בית עולם פון בראילא פון דער נאָל ריאנו איז רעמאָנירט געוואָרן.

דערפאר ווערן זיי געשטעט צום ערשטן.

א בריווא (ראש השנה י') זאָגט: „די וועלט איז בא-שאפן געוואָרן אין חודש תשרי, די אבות זענען גע-בוירן און נפטר געוואָרן אויך אין דעם חודש. שרשה באגער איז נוקים געוואָרן אין תשרי, אזוי אויך די פון רודל און חנוה. יוסף איז באפרייט גע-וואָרן פון פוטיפרס תפיסו, ראש השנה.

אויך איז דעם טאָג וואָבן די יידן אויפגעהערט צו אר-בעטן זייער עבודת פרץ ביי פירעוואן.

אין ניסן זענען אונדזערע אבות אבווויזן ארויסגעגאנגען פון מצרים, אָבער אין תשרי וועט קומען פאר די בני ישראל און פאר דער וועלט די גאולה שלמה.

(מאורת המאור)

האָט געענעמפערט אן ס'טומ אים ליידי, וואָס ער קאָן נישט אָנעמען די איינלאדונג, ווייל וויין מעסיקייטס — פראָגראם רעליזשע אים נישט איצט צו פארלאָזן דאָס לאנד. ער האָט געשיקט זיינע ברכות דעם יידישן צבור פון דרום-אפריקע.

די דעלעגאציע האָט אויסגעדריקט איר פארעוואנדט דעם חנוכי רוחני פונעם רומענישן יידנטום. דער רב הכולל האָט זיי אויסגעדריקט הארציקע ברכות.

צייט-שריפט

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

מ ע ס ז ש

לכבוד ראש השנה תשכ"ח פון

רב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט"א

ליבע ברידער און שוועסטער

זו הסדר: „פון ענגעניש האָב איך גערופן צו דיר רבוננו של עולם“ (תהלים קי"ח, ה').

דאָס נייע יאָר געפונט אונזר אלע אין אונזערע כתי-מדרשים, איינגעהילט אין מלחמה, מיט די נישמות דורכ-גערונגען פון רבקות און השבון הנפש, געמענדיק דעם שופר אין די הענט און אויסרופנדיק פון די טיפענישן פון אונזער הארץ „זו המצד“,

דורך דריי קולות — תיקנה, שברים, תרועה — רריקט דער שופר אויס דעם טיפן באדייט פון דער ראָזיקער רערשיטערנדיקער תפלה פון דעם נעים זמירות ישראל.

תקיעה. צו דעם בראשית פון דער יצירה פירט אונזר דער קול רמטה דעם פונעם שופר, ווייל „היום הרת עולם“ היינט איז דער מאָג פונעם וועלטס-באשאַפּן. פון דעם תהו ובהו זענען אויפגעגאנגען די עלעמענטן, פון זייער כסדרדיקן צוואמשטויס זענען זיי געוואָרן הארמאָניע, און אונזער חוב איז, צו זען יעדן ראש השנה, צו די הייליקע הארמאָניע איז נישט געשמערט געוואָרן, צו ס'לויטערט נישט אויף אונזר די סכנה פון אומקערן זיך צום כאָס.

די הארמאָניע און דער כוח פון אהרות זענען פאָרויס דאָס דעם אויף לעבן פאר יעדן, פארן יתיר ווי פארן כלל. די יסודות פון שלום געפונען זיך סאקע אין דער ראָזיקער קאָעקסיעסענץ אין וועלכער אלע האָבן גלייכע רעכט. רחבתרוק און רייד זענען די ררכים פון דער ראָזיקער וועלט. ס'איז קיינעם נישט דערלויבט צו פאר-שוועבן דעם חוק ולא יעבור פון די געזעצן פון גערעכט-טיקייט, צושטערנדיק זיי, ווייל זיי זענען פאר אלע מענטשן א רשות הרבים.

וויפל סאָל, אָבער, זענען מיר נישט אריינגעפאלן, צו-גלייך מיט דעם גערופטן דוד אין א „מצד“ אין א געגעניש אין וועלכער מ'האָט אונזר אריינגעשטריקן? וויפל מאָל איז אונזער לעבנס-וועג נישט געוואָרן א סעמפער ווינקל, א פארלעגנהייט פון וועלכן, ס'האָט זיך אונזר גערופט אז ס'איז שוין נישטאָ קיין שום אויסגאנג און מיר האָבן זיך אליין געפרעגט „מאינ יבא עזרי?“ פון וואנען וועט קומען טיין הילף?

און — ענטפערט דער בעל התהלים — „עזרי מעם ה'“, „טיין הילף איז פון נאָט“. ווייל צו וועמען איז נישט צו ריר, רבוננו של עולם, וואָסל זיך רעכטלעק געקאָנט רער-הויבן דער נשירי פון רעוואָלט קעגן דעם אומרעכט? צו וועמען איז נישט צו רעם וואָס, לא ינום ולא יישן“ „ער, רימטלם נישט און ער שלאַפּט נישט“ ווייל ער איז דער „שומר ישראל“, „דער הימער פון יידישן פאָלס“.

שברים. איבערגעהאקט זענען די קלאנגן פון דעם צווייטן טייל פונעם קול שופר. ציטערנדיקע, אויוויי די זיפצן פון די קרושים וואָס זענען דערשיטעט געוואָרן אין פארשי-רענע „מצרים“ און פארשידענע „געגענישן“. צו די „ענגער-נישן“ האָבן געהייסן טויט-וואַנאַנען, צו נאז-קאטערן, צו האָבן זיי אונטער פארשידענע פעמים, אונזר געוואָלט אומברענגען. מיר הערן אין די קלאנגען פון דעם שופר נישט נאָר די געשיכטע פון דער ערשטער עקידה, פון דעם קרבן אויפן בארג מוריה פונעם ערשטן יור אברהם און זיין זון יצחק, נייטער א פילאזאָפישער ערשטע געשיכטע פול מיט קרבנות הערם זיך פון די קרעכצן פונעם שופר.

דער שופר רערמאנט אונזר אוי ארום אברהם נייטס פון מסירת נפש, וועלכער נעמט ארום דעם בארג פון עקידה. אין רעדעלעכער צייט רערמאנט ער אונזר אז אָט אויף דעם בארג האָט שלמה המלך געבויט דעם בית המקדש און אז זיין כותל מערבי רופט אויס אונזער אייביקן „אני מאמין“ אין אוועלכע צייטן וועלכע וועלן מער נישט צולאָזן קיין שום „מצד“.

תרועה. די קלאנגען וועלכע פארענדיקן תקיעת שופר, שאַלן מיט א קול פון פרייד און האַפּענונג. נישט נאָר דערמאנענען פון מאסערנישן, נישט נאָר זיפצן וואָס רערמאנען אין אונזער זכרון די ענווים קשים וואָס האָבן נישט ווידער גלייכן, נייטער אויך אָנרעג, ווינע, כסחון. אין דעם דערמאנטן פסוק פון תהלים, רארפן מיר לוינענען נישט נאָר זיין רישא, זיין אָנהייב, נאָר אויך זיין סיפא, זיין סיום, נישט נאָר דעם פארצווייפלטן געשרי „סן המצד“, נייטער אויך דעם „ענגי כסרחי ייה“ „האָט מיר געענפערט, רבוננו של עולם אין דערבריי-טעניש“ (תהלים קי"ח, מ').

די יסודות פון דער ראָזיקער וועלט קאנען נישט אייביק בארראם ווערן, די וועלט איז נישט „לית רין ולית ריין“. דער מול פון דורש תשרי איז „מאנוים“, א וואָג-שאַל, כדי אונזר צו דערמאנען אונזער צומטוי צו דעם גלייכעוויכט פון צדק.

תרועה, איז די באשעסטיגונג פון דעם אומדערשיטער-לעבן צומירי וואָס מיר האָבן אין נאָס און אין פענשע-לעכקייט. ס'וועלן קומען צייטן אין וועלכע „כל העמים תקעו כף“, „אלע פעלקער וועלן זיך רריקן די הענט“ (תהלים מ"ז, ב). אזוי ווי מיר זאָגן אין דער תפלה פון פאר שופר-בלאָזן, צייטן אין וועלכע ס'וועט מקוים ווערן דער פסוק מיט וועלכן ס'ענדיקט זיך ראָסוועלכע קאפיטל תהלים. „גדוּכִי עַמִּים נִאֲסָפוּ, עַם א' אֲבָרָהָם“, „די פירשן-פון די אופות האָבן זיך איינגעוואמלט, דאָס פאָלס פון דעם נאָס פון אברהם“ (תהלים מ"ז, ב). אברהם פאר-קערפערט נישט בלויז דעם גייט פון קרבן, נאָר אויך די ברודערלעכקייט צווישן זינע זיין, יצחק און ישמעאל. אברהם איז „אב המון גוים“, „דער פאָטער פון א סך פעלקער“ (בראשית י"ז, ה'), וועלכע ער נעמט אלע ארום מיט פאָטערלעכער ליבע.

אין יענע צייטן וועט דער שופר אויפהערן צו זיין דער סימבאָל פון קרבנות און וועט ווערן דער מבשר אז סאין מקוים געוואָרן אונזער תפלה וואָס מיר זאָגן רריי סאָל און סאָל מיטן פנים צו מזרח, „תקע בשופר גדול להודותי“, „בלאָזן רבוננו של עולם אין דעם גרויסן שופר פון אונזער פרייהייט!“

תרועה זאָגט אונזר אָן דאָס פארזינדלעכע פון די איידעלע שטרעבונגען צו שלום, גערעכטיקייט און פריי-הייט פאר דער נאנצער מענטשהייט, ווייל דאָס וועלכע קאפיטל תהלים געדריקט זיך מיט די ווערשער „כי לא' סניני ארץ מאור נעלה“, „די זאך פון די פארשידענער פון דער ערד“, איז נאָס, זייער דערהויבן איז זי“ (תהלים מ"ז, ד).

די זאך פון די וועלטס-באשיצער איז די זאך פונעם קאפה פאר שלום, פאר אומהאָפּענדיקייט און גלייכהייט פאר אלע פעלקער, פאר דער לייוונג פון זייערע סכסוכים דורך אונטערהאנדלונגען. בלייבנדיק טריי די ראָזיקע עלעמענטאער פרינציפן פון פריידלעכער קאָעקזיסטענץ, פארשייריקן מיר די יסודות פון דער ראָזיקער וועלט. אונזער טיפע אָנערעקונג און גרויסע פארערונג ווערן מיר צו אונזער טייער היימלאנד, די סאָציא-ליסטישע רעפובליק רומעניע, וועלכע פערערס קאנסעק-ווענט און אומבוגאם די ראָזיקע פרינציפן פון הויכער עטיק, וועמעס פרעסעסיוזש ווערט אלגעמיין רעספעקטירט און וועלכע פארזיכערט אונזר א פריי און ווירדיק לעבן, פלאָמוטענע גלייכבאָרעכטיקונג און די ברייטשטע מענלעכ-קייטן אָפּצוהויטן אונזערע טראדיציעס.

הסבה! זאָל איך בענשטן, מינע ליבע ברידער און שוועסטער, מיט א גוט און גליקלעך יאָר, אלע איידעל-וונטשן זאָלן מקוים ווערן לאזבן, א יאָר פון שלום און אויפבלי פאר דער נאנצער מענטשהייט.

אלע אונזערע ליינער ווינטשן מיר

א

כתיבה וחתימה טובה

טעלעגראמע

הער

יאָן געאָרגע מאורער

פאָרווערט פון סיינטיסטישער-ראַט

פון דער סאָציאליסטישער רעפובליק רומעניע.

וויכטיגעווענטעס פון דער פאָרווערט.

מיט דער געטענהייט פון איידער 65-ס געבוירנעסאָג, דערלויב איך מיר אין נאָמען פון דער פּעדעראַציע פון די יידישע קהלות פון דער סאָציאליסטישער רעפובליק רומעניע, ווי אויך אין מיין אייגענעם נאָמען, אייך צו בעטן אָנצונעמען אונזערע גלייכזינגער. די יידישע געזעלשאַפטלעכקייט פון דעם לאנד שליסט זיך אָן דעם גאנצן רומענישן פאָלס צו דער באַרונג פון איידער חכמה. סיינטיסטיש און הויכן פאָמיראַטוס מיט וועלכע איר פירט אָן, באַנאנד מיט די אנדערע באַליבטע פירער פון דער מלוכה, מיט די ענינים פון אונז-דער טייער וויימלאנד. אונזער דאנק איז געווענעם צו דער רעגירונג פונעם לאנד פאר דער פולער גלייכהייט און רעליגיעזער פרייהייט פון וועלכער מיר נעניטן, באַנאנד מיט אלע בירגער פונעם לאנד. די קלוגע פאָליטיק פון דער רעגירונג וואָס געבענעמטעט פאָלגט אויף אלע געבויט, געבוירט רומעניע און אלגעמיין אונטערנעמן פרעסטיזש אין אינטערנאַציאָנאַל לעבן.

מיט גרענעצלאָזער ליבע ווינטשן מיר אייך אריכט ימים און גליק, פיל געזונט, כוח צו ארבעטן, און נייט דערפאָלגן אין איידער נאָכע-לער ארבעט למכות דעם פאָטערלאנד און פארן איינשטעלן א דויער-האפטן שלום און דער וועלט. געשטיצט אויפן פרינציפ פון אונטערנעמן די לעגיימע וועלט פון אלע מלוכות און פעלקער, גרויס אָנער קליין.

דר. דוד משה רוזן

רב הכולל

פּעדעראַציע פון דער יידישע קהלות פון דער

סאָציאליסטישער רעפובליק רומעניע

די יום-בפוריקע העפּטות

דאָס מענטשלעכע געוויסן

עס ארט אים נישט, און פילס זיך רואיט, האָט יאָ שלום, ווי זאָגט זיך „שלום לי נפשי“, וואָס ער דעמלט צוגעקומען צו חרטה און תשובה? אין שלום, אמת ו' לרשעים? און אויך דאָס איז פון מידת הדינאָם.

אָבער כדי דאָס מענטשלעכע געוויסן זאל אויפואכטן, דאָרף עס זען ווערן. דאָס איז פון די אויפגאבן פון די גבאים.

דאָ וואלטן מיר שוין ביי מפייר יונה. דאָס שליוחות פון יונה ונביא איז געווען אויפצוהוועלן ביי די איינוווינער פון נינוה זייער געוויסן — וואָס זיי האָבן באשטימט געוואָס, נאָר עס וואָס ביי זיי געדרימט. נאָס געבאָט צו יונה ונביא איז געווען אריי-צוברענגען ווייזיקן אומרו אין זייער סעמפער רויקייט.

„ויהי דבר ה' אל יונה בו אמת לאמר“ — „און דאָס וואָס פון נאָס איז געווען צו יונה' דעם זון פון אמת' און זי צו זאָגן, „קום כל אל נינוה העיר הנדונה וקרא עליה, כי עלתה ונתת לפני“ — „שטיי אויף, ניי אמת לאמר“.

דר. הלל זידמאן

(השפּר אויף זייט 9)

